

... મુખરેલી રીત મુજબ ...
 પત્રાંકુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
 તૈયાર કરેલી ...

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

(કવિતાની સમજૂતી; પાઠના સવાલ
 તથા સાર; ભૂગણના સવાલ; અથવા
 શબ્દો; જાણકારો; વિલ.)

... સંસ્કરણ: ...

મુદ્રાકર,

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

શાહપોર-મુરત.

પ્રમિલ કન-શા મગનલાલ નોતીરામ.

પ્રમિલ કન-શા મગનલાલ નોતીરામ. મુરત.

જો પુસ્તક સંસ્કરણના રૂપ માં આપે મુજબ
 રાજ્ય મુદ્રાકર છે.

સાત મુદ્રાકરના પાંચમી સંસ્કરણ પ્રા. કેસમાં
 પ્રામુખ્ય કર નરસિંરામ વ્યાસે છાપ્યું.
 છાપવાનું નામ (પાઠકોએ) સહલા મુરત.

સને ૧૯૧૬] કિંમત ચાર આના. [બી.પ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૪૮૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ત્રીજી યોગજીના રુદ્રી

વિષય ગી ૬૪૨ : ૮૪૩ : ૬ - ૧૯૫૧

ક્રમિક

૨૧૨૧

અમદાવાદ

૧૯૨૨

સાંચી ગિરીરાઈ-૨૦૨૧

૧

આનાની ધાત.

૪ - રૂ. ૦૧
૮ - રૂ. ૦૧૧
૧૨ - રૂ. ૦૧૧૧
૧૬ - રૂ. ૧)
૨૦ - રૂ. ૧૧
૨૪ - રૂ. ૧૧૧
૨૮ - રૂ. ૧૧૧૧
૩૨ - રૂ. ૦)
૩૬ - રૂ. ૨૧
૪૦ - રૂ. ૨૧૧
૪૪ - રૂ. ૨૧૧૧
૪૮ - રૂ. ૩)
૫૨ - રૂ. ૩૧
૫૬ - રૂ. ૩૧૧
૬૦ - રૂ. ૩૧૧૧
૬૪ - રૂ. ૪)
૬૮ - રૂ. ૪૧
૭૨ - રૂ. ૪૧૧
૭૬ - રૂ. ૪૧૧૧
૮૦ - રૂ. ૫)
૮૪ - રૂ. ૫૧
૮૮ - રૂ. ૫૧૧

૯૨ - રૂ. ૫૧૧૧
૯૬ - રૂ. ૬)
૧૦૦ - રૂ. ૬૧
૪૦૦ - રૂ. ૨૫)
૮૦૦ - રૂ. ૫૦)
૧ - રૂ. ૬૧=
૨૦ - રૂ. ૧૧
૩૦ - રૂ. ૧૧૧=
૪૦ - રૂ. ૨૧૧
૫૦ - રૂ. ૩)=
૬૦ - રૂ. ૩૧૧૧
૭૦ - રૂ. ૪૧=
૮૦ - રૂ. ૫)
૯૦ - રૂ. ૫૧=
૧૦૦ - રૂ. ૬૧
૧૦૦૦ - રૂ. ૬૨૧૧

૧૬ - રૂ. ૧)
૩૨ - રૂ. ૨)
૪૮ - રૂ. ૩)
૬૪ - રૂ. ૪)
૮૦ - રૂ. ૫)
૯૬ - રૂ. ૬)

૧૧૨ - રૂ. ૭)
૧૨૮ - રૂ. ૮)
૧૪૪ - રૂ. ૯)
૧૬૦ - રૂ. ૧૦)
૧૭૬ - રૂ. ૧૧)
૧૯૨ - રૂ. ૧૨)
૨૦૮ - રૂ. ૧૩)
૨૨૪ - રૂ. ૧૪)
૨૪૦ - રૂ. ૧૫)
૨૫૬ - રૂ. ૧૬)
૨૭૨ - રૂ. ૧૭)
૨૮૮ - રૂ. ૧૮)
૩૦૪ - રૂ. ૧૯)
૩૨૦ - રૂ. ૨૦)

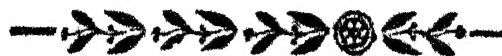
સુરત જિલ્લાના નકશા ૦-૩-૦
સુરત જિલ્લાના "ભૂગોળ
શિક્ષક" સવા આતો.

રૂપીઆભારની ધાત.

		રૂ ભાર	શેર	અધેળ
	શેર	અધેળ	૨૦	,, ૦ ૮
			૨૧	,, ૦ ૦ ૮
૧	રૂ ભાર. ૦)૦	૦	૨૨	,, ૦ ~ ૯
૨	,, ૦)~	૧	૨૩	,, ૦ ~ ૯
૩	,, ૦)~	૧	૨૪	,, ૦ ~ ૧૦
૪	,, ૦)~	૨	૨૬	,, ૦ ~ ૧૦
૬	,, ૦)~	૨	૨૭	,, ૦ ~ ૧૧
૭	,, ૦)~	૩	૨૮	,, ૦ ~ ૧૧
૮	,, ૦)~	૩	૨૦	,, ૦ ૧૨
૧૦	,, ૦ શેર અથવા	૪	૩૧	,, ૦ ૦ ૧૨
૧૧	,, ૦ ૦	૪	૩૨	,, ૦ ~ ૧૩
૧૨	,, ૦ ~	૫	૩૩	,, ૦ ~ ૧૩
૧૩	,, ૦ ~	૫	૩૪	,, ૦ ~ ૧૪
૧૪	,, ૦ ~	૬	૩૬	,, ૦ ~ ૧૪
૧૬	,, ૦ ~	૬	૩૭	,, ૦ ~ ૧૫
૧૭	,, ૦ ~	૭	૩૮	,, ૦ ~ ૧૫
૧૮	,, ૦ ~	૭	૪૦	,, ૦ ૧૬

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૧લા માટે ત્રણ આના.

પદાર્થપાઠ ધોરણ ૨જા માટે પાંચ આના.

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

બાળપોથી=નાનાં છોક-

રતિ ભગવાની ચોપડી

આનંદ=ખુશી

નહેશિયારી=ખવરદારી

અધિકારી=કેપરી

વર્ણન=વિગતવાર કહેલું
તે; ખ્યાન

તોળવા=તેજવા; તોકવા

ચોપડીઉં=કેવલપીઉં;

સમજ વગરનું

જીતી ચોપડી=ચાછતી

ચોપડી બીજી, પહેલી,

બાળપોથી

મૂળાક્ષર=સ્વર અને
અંગન

બારાખડી=૫૬

રમુજી=ગમત આપનારી

લાભ=ફાયદો

જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર

જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન

જ્વેગ=વાયક

હકીકત=વાત

સરસ=સારી; મનને પ-
સંદ પડે એવી

ઉમંગથી=હોંસથી

ચિત્રો=ચિત્રામણ; છબી

વાક્ય=મેક અથવા વ-
ધારે શબ્દો મળીને

મનમાં ધારેલો વિચાર
જેથી પુરો જણાવાય
તે

વાર્તા=વાત

બોધ=શિખામણ

આરીક=ઝીગી

મુકામત્રો=સરખામણી

ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો

માહિતી=ખબર

રસીલી=ગમત ભરેલી

સંબંધી=વિષે; આગત

સાદી=સહેલી

નમુના=નકલ

નજરકરો=ખ્યાન આપે;
વિચારો.

સામાન્ય=રોજ વખરા-
થમાં આવતી.

સોદો=માલ; ચીજ

છેવરાશો=ઠગાશો

ખ્યાન=ચિત્ત; મન

ખાતી=ભરોસો

ઉતાવળે આખા ન પા-

કે=વણી ઝડપ કરવાથી
કામ થાય નહિ

સાર

૧) ભગવામાં ઉતાવળ
કરવી નહિ.

૨) જે વાત વાંચવામાં
આવે તે ખરી છે કે
ખોટી તેની જાત
માહિતી મેળવવી.

પાઠ ૨ જો

લાગ ૧ લો.

સિવાય=વગર

આત્મણી=માળખોધ
જુના=પહેલાંના
મમાણે=મુજબ
લિપિ=ભાષા
પાડતો=વિદ્વાન; ધણું
ભણેલા
માથું=ઉપલો ભાગ
અંક=આંકડા
અનુસ્વાર=મીડું
ધોરણુ=નિયમ; રીત
વિસર્ગ=કંઈક હકારનો
ઉચ્ચાર થાય એવું
ચિહ્ન; અક્ષરની જોડે
જે મીડા મૂકવા તે

પાઠ ૨ જો.

ભાગ ૨ જો.

અણુકણું=અધટણું
વિદ્યાભ્યાસ=ભણવું તે
નીપજે=થાય
જાલીઓ=સારા અક્ષર-
નો લખનાર
લપટાણું=ફસાઈ પડવું
લાલચ=લોભ

નર્યા=રોગ વગરના
ઠાઠ=ડોળ; ભપકો
જાતે=પોતે
શ્રદ્ધા=ભરોસો; વિશ્વાસ
હોગી=મહેનત
ચેન=સુખ; નિર્ગત
ફક્કડ=સહેલાણી; હેલ
ખાલી=નકામો; ફાકટ
અસલ=અગાઉ
ઝાઝા=ધણો
મંજવી=સરખાવી

પાઠ ૩ જો.

ટટું=નાનો ઘોડો
હડહડતો=પુરેપુરે
કળિયુગ=ખરાબ વખત
દૂર=ઊંટે
જૂમ=હાંક
જુલિ=અક્કલ
શરમાઈ=ત્રજવાઈ
શ્રાવક=જનધર્મ માનનાર
મેજો=તમાસો
ખભે=ખાંધે
તોફાન=મસ્તી

ખખર=હાટ; ચોટું
દોરે=લગામ પકડાને
આગળ ચાલે
છતે=છે
ફરી ગઈ=જતી રહી
ખરેખપોરે=મધ્યાનકાળે
રાખના કુવર જેવા=
કામળ
દિંડાંડ=ચલાવે
ખર્ચુપાન=ધરડો; જુલ
જેસગંધ=ગેરચી
સંધ=મત્રાણુઓનુટાણું
ધાતકી=દવા વગરનો;
નિર્દય
ભાર=વજન; બેજો
વીખરાઈ જશે=અછ-
વાઈ જશે
વખતસર=ખરાખરવખતે
પૂલ=વહી કે ખાડી પ-
રથી જવા આવવાને
માટે ખાંધેલો રસ્તો
ફીક માટે=વીણ મોટે;
દીલગીર ચહેરે
પસ્તાયા=દીલગીર થયા

સલાહ=વિચાર

દશા=હાલ; હાલત;

સ્થિતિ

સાર.

‘આપ બુદ્ધિએ જ્ય જ્યકાર, પરબુદ્ધિએ પ્રલયકાર’ માટે આપણી પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ચાલવું પણ આપણી બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે છે કે ખોટું તેનો વિચાર કરવો.

પાઠ ૪ થો.

નરસિંહચૈશ્વર્ય=ચૈશ્વર્ય

સદ ચૈદશ

ભંડાર=ખખતો

વાણીથી=ખેલથી

પેદા=વિપન્ન

માઠું=ખોટું

સ્ત્રી પુરુષ=વંશીવણિ-

આણી

ધર્મરક્ષા = ધર્મરત્ન

ભજન

ગાળતાં=ગુમાવતાં;

કાઢતાં

રૂપ=દેખાવ; શોભા;

ખૂન મુરતી

ગુજરી ગયા=મરી ગયા

ઉછેરવા=મોટા કરવા

મા પર આવી પડ્યું=

માને માથે પડ્યું

સ્વભાવ=ખાસીયન

સલાહ=વિચાર

મદદ કરે=આસરો આપે

અસર=ત્રાગણી

પરગણુ=પારકાના પર

ઉપકાર કરનાર

નીવડપો=નીકળ્યો

અબ્યાસ=મહાવરો;

મંડ્યા રહેયું તે

શિક્ષક=મહેતાજી; ગુરુ

માનીતો=હાથો; પ્યારો

નાનીમોટી=સહેલી અ-

ધરી.

આખતે=તિપથે

ધિછે=ચાહે

સાંઠ=આખતો

પછાડી=પટકી; અકાળી

ધાન=રેલો

ખડખડ હસવા લાગ્યા=

મસ્કરી કરવા લાગ્યા

અંતઃકરણ=મન; દીલ

એકદમ=એચિંતી

ફેંટા=માથે ખાંતવાનું

લુગડું

પાટો=ત્રગડનો ચીરો

ધા=જખમ

વખાણુ=ભાઈ કહેવું તે

જીવનો ઘેર આવત નહિ

=મરી જતે

ખસ્યો નહિ=ગયો નહિ

વેદ=દેશી દાકાર

શુદ્ધિ=આન

આશ્ચર્ય=તવાઈ

પરગણુપણું=પરોપકાર;

પારખતું લહું કરવા-

નો ગુણ

પાઠ ૫ મો.

ઉમર=વરસ

ગુજરાન=સરણ પોષણ

પ્રીતિ=હેત; પ્યાર

દયાથી ઉભરાયું આવ્યું =

બધીજ દયા આવી

ખાડ પડ્યા = ખેસી ગયું;

કુવા પડ્યા

ખડ = વાસ

છવ આવ્યે = થુલિ

આવી

આશીષ = સારી દુવા;

અર્પણ

મુન = પેસી ગએલો

કાંઠે = કિનારે

ડૂબતો = બૂડતો

કુટુંબના = સગાંના

ભાષાંધ = દોરતદાર

ઉભરાયું = જલકાષ

જંગલી = ફાડી ખાનાર

પેઠા = ગયો

કૃપાથી = મહેરબાનીથી

ઉધો = અવળો

ટંગાવી = લટકાવી

ખાડ = ઉપકાર

દનામ = મેટ; બક્ષીસ

થોભાય = ખોટી થવાય

ધાડું = ગીચ

મળ = દુઃખ

સહીસલામત = સુખેથી;

જોખમ કે અડચણ

વગર

વિવાહ = વગ્ન

સામેલ = દાખલ

સાર.

આપણે તરફ મા-

ણસના ઉપર ઉપકાર

કરતાં રહેવું જોઈ

ઈશ્વર આપણાપર ખુ-

શી થશે અને આપણું

બલું કરશે.

પાઠ ૬ હો.

અદલ = વાજખી

ગામઠી = મહેતાજીની

ધંધામા = રોજગારમાં

વળગ્યો = લાગ્યો

ઉમર્યો = નધાર્યો

પૈસાદાર = પૈસાવાળો

હાલ = હાલત

નસીબદાર = નસીબવાન;

ભાગ્યશાળી

ફાવતોગયો = ખતો ગયો

ધન = પૈસા; દોલત

કીમતી = વગી કીમતનો

બરેણા = દાગીના

ધડાવ્યાં = કરાવ્યાં

દોલત = પૂંજી

ખરીદા = વેચાતા લીધા

આગર = ટીંગી

મરણ પથારી પર પ-

ડ્યા = મરવા પડ્યા

મરણ = મોત

મિલકત = પૂંજી; દોલત

ભાગ = હિસ્સો; વહેંચણું

રતીથું = ચાલીયું

ત્રીજો ભાગ = ત્રણ ભાગ-

માંનો એક ભાગ

અર્ધભાગ = મેભાગમાંનો

એક ભાગ

નવમો ભાગ = નવ ભાગ-

માંનો એક ભાગ

કબુલાત = રચન; મોં-

દાનો કરાર.

દહાડોપણી = મરણ પા-

છળનો ખરચ

તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
દિવાન=પ્રધાન; વજર
ખબર=ગજલુ; માલમ
વાહવાહ=વખાણુ
ધનસાહ=ન્યાય

પાઠ ૭ મો.

પોળ=શેરી
લખોટે=મંજે
સુશોભિત=દેખાવડા
અટકાવ્યે=રોક્યો
નજીવી=નકામી; માલ
વગરની
ટેવ=ખાદત
પાપી=દુષ્ટ
સજન=શક્ષા (બધે
આસપાસ=આજુ પાજુ;
આકાશ=ગગન
અંતર=મન
આભાસ=અજવાળું;
તેજ,
યાસ=ખેતરમાં હજે
કરીને પાડેલા આડા
ઉભા લટા
પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો
ધણી; પરમેશ્વર
વાસ=મુકામ; રહેઠાણુ
ભોંયમાં=જમીનમાં
ભોંયરે=ભેયરામાં
ઘડીએ=કરીએ; રચીએ
ઘાટ=વિચાર
જગતનો તાત=દુનિયા-
નો આપ; પરમેશ્વર
ખોળીએ=શોધીએ
કણી=રજકણુ; ઝીણા-
માં ઝીણા ભાગ
કામ=માટે
જગકર્તા=દુનિયા બ-
નાવનાર; પરમેશ્વર
પિના=વનર
ઠાણુ=અમથું; ખાલી.
ઠામ=ઠોકાણું;
સાર-પરમેશ્વર બધેજ
ઠોકાણે છે માટે આપણે
ખેડા કામ કરતાં બીજું.
(ખેડાં કામ કરવાં નહિ)
પાઠ ૮ મો.
વિશ્વરવામી=મુશ્વર;
દુનિયાનો ધણી

શીશ=નાયુ
નામી=નમાવી
શીશનામા=મથુંનમાવી;
પગે લાગી
આપદા=દુઃખ
ઉગારો=પચાવો
દીનાનાય=મર્ગીનો
ધણી; (પર-શ્વર)
આધાર=આતરો; ટેકા
મદદ
માત=મા; માતા
તાત=પાપ; પિતા
સદા=હંમેશાં; દરરોજ
પાળનાર=પોષણ કરનાર
ઉપકારો=પાડ; આમાર
રાક=ગરાબ
અજાન=સમજાણુ વચ્ચે-
રનો; અણસમજુ
પ્રાણી=જીવ
તુંથી-તારથી
અજાણી=અણ્યા વગરની
ન અજાણી=અજાણુ
નથી; જાણીતી છે
ક્ષમા=મારી

ગુનો=વાંક; તકસીર
મતિ=ભુદ્ધિ; અક્કલ
છેક=ધબોળ

દીલ=મન; અંતર
ધારો=આણો; લાવો
કુટુંબી=કુટુંબના
જનો=માણસો

સારાં=નિરેખી; તંદુરસ્ત
શક્તિ=બળ
દાસ=સેવક; ચાકર
નિવારે=દૂર કરો; મ-
ટાડો; ટાળો

પાઠ ૯ મો.

દર=નાનાં પ્રાણી પોતાને
રહેવા માટે ભોંયમાં
જે બાકાં પાડે છે તે
છાંયે=છાંયડે

પંજમાં=દાવમાં; સપા-
ટામાં

સપડાયલો=પકડાયલો;
ઝલાએલો,

સાંભરતી=પાદ આવતી
હસતો હતો=મજાક
કરતો હતો.

બેવડો=મથો

કાલાવાલા=કરગરીને ક-
હેવું તે; આજીજી

ગુનો=વાંક
આદત=આપદા; દુઃખ

સેવક=ચાકર; દાસ
જીવતદાન=કોઈનો જીવ
બચાવો તે

હસીને=મશ્કરી કરીને
મગફરી=શખી; પતરાજી

ગવં=મગફરી
વન=મંગલ; વગડો

લાન=મમજ; અક્કલ
શિકારી=શિકાર કરના

જાળ=ફાંદો
ફાંફાં=ખોટી મહેનત

છુટાયું=તીકળાયું
અકળાયો=ગભરાયો

ખૂમો=ધાંટા

વાળવાનો=આપવાનો

મહારાજ=મોટારાજ

બજાવશે=કરશે

કાતરી=કરડી

છુટો થયો=તીકળ્યો

અત્યારે=હમણાં; હાલ

તરણા સરખું=તણખ-
લાજેવું; નકામું નજીવું.
સાર-ગવં કરવો નહિ.
પાઠ ૧૦ મો.

સિદ્ધપુર=સરસ્વતી ન-
દીના કાંઠાપર શહેર છે
તેની ફરી=ફરીને છુટક
વેચી.

ગજગન=ગુજરા
વનાક=સાંદો લેનાર

ખોટી=ગેરવાજખી
પરચુગળ=જુદી જુદી

બનાવના
ફરી=વેચવા ફરવું તે

કિંમત=ભાવ
ઝેતરતો=ઠગતો

શખ=આખર
શખ બધાક=ભરોસો

પડ્યો.
ઠરાવ્યા=નક્કી ફીધા

સામન=વસ્તુ; ચીજ
પ્રમાણિક=વહેવારમાં

ભાથો
પ્રમાણિક રહેતો=ખરી

રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પ-
 હેરવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલિસ=રૈયતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસો.
 થાણું=ચોકી
 પોલીસ થાણાનો અમ
 લદાર=નાયક
 ગરજ=જરૂર; અગત્ય
 ચાણી=મોલ; શબ્દ
 માફક=પેટે
 કમાયો=પેદા કાઢ્યું
 દુકાન=માલ વેચવાનું.
 ઠેકાણું
 શરૂ કર્યો=કરવા માંડ્યો
 બાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=ગંગા નદી પર
 શહેર છે. બનારસ
 આગ્રહ=કાલાપાલા;
 તાણુ
 કાલેરા=ઝાડો ને ઉલટી
 થાય તે રોગ
 લાણુ પડવાથી=પવાથી
 મહા મુશ્કેલી=મોટી

મુસીબત
 વિધવા=જેનો ધણી મરી
 ગયો તે સ્ત્રી
 ધન્ય=શાખાશ
 સાર.
 કોમનું પણુ હરામનું
 લેવાની કદી મન્જી
 રાખવી નહિ, જે આ-
 પણે કોમનું હરામનું
 લઈએ તો તેની સાથે
 આપણી પાસે હોય તે
 પણુ જાય.
 પાઠ ૧૧ મો.
 ખેડીખાવાને=ખેતી ક
 રવાને
 દગો=કપડ
 રચતી=ગમતી
 વાવે=રોપે
 પામે=મળે
 લણુ=કાપે
 તુરંગ=જેલ; કેદખાનું
 નાદ=ટેવ; છંદ; આદત
 જાપ્તો=ચોકસી; તજ-
 વીજ
 લાગ=દાવ

ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રી-
 મંત
 વિકટ=ખિહામણું
 રાહ=વાટ
 ચે કીદારો=ચોકી કરનાર
 દ્રવ્ય=નાણું
 લૂંટી=ખુંચાવી
 પાળ=કારણ
 તાલેવંત=પૈસાદાર
 મિઠાઈ=ગળ્યું ખાવાનું;
 બરસી પેડા વગેરે.
 સુખે=નિરાંતે
 નસીબ=જાગ્ય
 કંદોઈ=સુખડીઓ
 બેળ્યું=મેળવ્યું
 નાકયું=ધાર્યું; ધર્યું
 મડકાં=મુડકાં; મરી ગ-
 એલાં પ્રાણીઓ
 ગીધ=ફાડી ખાનાર
 મોટું પક્ષી
 મગર=ધણીડી ન જેવું
 પણુ તેનાથી રપ ગણું
 મોટું પાણીમાં રહે-
 નાર પ્રાણી

સાર.

આપણે કોઈનું ભુકું
ધ્રુવું નહિ પણ ભલું
ધ્રુવું કે જેથી ધર્મ.

આપણું ભલું કરે

પાઠ ૧૨ મો.

ગંધર્વ=ગર્વમાની એક
જાત; સ્વર્ગના ગાનારા

સહન યયું=ખમાયું

ગળગળા=છાતી ભરાધ

આવેથી નરમ થએલા

આદ્રતો=અહયણે

કોપ=ગુસ્સો

વર્તણુક=રીતમાત;

સહન ધર્મ શક્યુ નહિ=

ખમાયું નહિ

ઉપાય=પલાજ

ફોસલાવી=સમજાવી;

પટાવી.

જીલમ કર્યો=જખરાઈ

કીધી

રૂચતી=ગમતી.

નીચ=પાપી

કંઈ બાકી રાખતો ન-

થી=બહુજ કરે છે

અપકાર=અવગુણ; ભુકું

કરવું તે

સાર.

કામ આપણું ભુકું

કરે તોપણ આપણે

તેનું ભલુંજ કરવું

જેથી ધર્મ આપણા

પર રાજ થશે

પાઠ ૧૩ મો.

રાજકાજ=રાજકારભાર

સરખો=ખરોખર

પારખી=ઓળખી

અદલ=ખરો; વાજખી

કચેરી=દરબાર

ચર્ચા=વાતો; વિચાર

સાક્ષી=વાત જાણનાર

અચરજ=નવાધ

હક=માલકી

મળેપકુ=ખોટો હક ધ-

રાવનાર

સાર.

ખીજની વસ્તુ મળે

પડી છેવાની ટેવ

રાખી નહિ

પાઠ ૧૪ મો.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કખીલા

વાળો સારી સ્થિતિ-

નો માણસ

કદાપિ=કોઈવાર

કકડીને=ધણીજ; સખત

નિસાસો=દુઃખ કે દોષ

ગીરીને લીધે શ્વાસ

નાખવો તે

અભાગીઓ=અકરમી

કરમાધગયું=શીકું પડી

ગયું; ઉતરી ગયું.

ફરમાવ્યું=હુકમ ડાધો

ટેકો=આધાર; આશરો

હુટું=નીચે

કાયમ=હ મેશ

તંગી=તંગાસ; ભીડ

મટી=દૂર થઈ; ટળી

સાર.

આપણી બધી ઇંદ્રિયો

સાજ છે માટે ધર્મ

પાડ માનવો. અને એ

ધંધિયોનો સારો ઉપ-
યોગ કરવો.

પાઠ ૧૫ મો

રંગીત=રંગેલા

સુશોભિત=દેખાવડો

પીરસી=મૂકી

માન્યા વગર=અનુમતિ કર્યા

વગર

વસ્તી=રાસો; રહેઠાણ

મશ્કરી=મનક

નોતરું=જમવાનું કહેણ

છાછરો=જરાક ઉંડો ને

પહોળો

થાળ=મોટી થાળી

ચપચપ=ઝપઝપ

ખામી=ખાંપણ; ખોડ

ભાવ=હેત; પ્યાર

બોળા=પાપ વગરના

ખાતર=જરદાસ

સાદું=મદલો

મોં મલકાવી=મનમાં

હસી

સ્વાદે=મહેજતથી

શરમાયું=જનવાયું

સાર.

કોઈની મશ્કરી કરવી

નહિ જો આપણે કો-

ઈની મશ્કરી કરીએ

તો તે આપણી કરે

પાઠ ૧૬ મો

સત્ય=સાચું

વસે=રહે

ઉગ્રસ=પ્રકાશ

ત્રિશ્વપતિ=પરમેશ્વર

સતનું=સત્યનું

ચિત્ત=મન

ચિંતન=ધ્યાન; મનન.

ચિંતન કરવું=ધ્યાન

ધરવું

સત=સાચું

વાક્ય=શબ્દ; વચન

ત્રિશ્વપ=ત્રણ; ત્રીરધાર

ઉચ્ચરવું=મોલવું

અસત્ય=મેઠું

જશથી=ખાખરીથી

જળકીત=પંડાવલા; વ-

ખણાએના

જગે=દુનિયામાં

ખીજ=ખીયું

વૃક્ષ=ઝાડ

વિશાળ=મોટું

ગુણકારી=દાયદાકારી

કૃણ=પરિણામ

આશ્રય=મદદ

છાંયતળે=શીતળામાં

પરિતાપ=દુઃખ

પ્રગટે=ફેલાય

છળ=જુઓ; કપટી

દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ

ભય=ભીક; ભો.

હટે=નાશ પામે; જતો

રહે

જોગ=મનાવ; કારણ.

છુપાઇ જશે=દંકાઇ

જશે; જાહેરમાં

આવશે નહિ.

છંપટ=આખરે

દીપશે=પ્રકાશશે

ફરીને=ખીજવાર

આચ=તુકસાન

કલેશ=દુઃખ

અનેક=વણા

હરે=દૂર કરે; મટાડે
સમું=સરખું; અરાઅર.
અન્ય=બીજું
ખરે=નક્કી
અનિ=ધણે; બહુ
રીઝળે=ખુશી થશે.
સ્વર્ગ='વેનું' ગરેહાળ
રીઝો=ખુશી થાઓ

સાર.

હંમેશાં સત્ય બોલ-
વાથીજ લાભ છે, અને
તેથી પરમેશ્વર ખુશી
થાય છે.

જુઠામાં જુઠો માણ-
સ પણ એક દિવસમાં
જુઠા કરતાં સાચું વ-
ધારેબોલે છે એ ઉપ-
રથી જશ્વરને સાચું-
જ ગમે છે એમ સા-
બીત થાય છે.

પાઠ ૧ મો.

તંબુ=તુમડાનું ઉપાડી
લેવાય એવું ધર.
બરવાડ=ધેરું ચારનાર

પાકાં=છો ઇંટના.
રિવાજ=ધારો; નિયમ
વર્તમાનપત્ર=જાણું; ચા-
લતા વખતની હકી-
કતના જાપેત્રા કાગળ.
બાંકડો=ખીઠવાળી પા-
ટલી
સપાટ=સરખી
મીલનનાર=મળતાવડા
પરોણાચાકરી=પરોણા-
ગત
પરોણો=મેમાન
ભાની=માનપ
પૂજે છે=સેવા કરે છે

સાર.

જરૂર વગરની ચીજો
પાછળ ઓછો ખર્ચ
કરવો અને તેનો ઉપયો-
ગ પરોપકારમાં કરવો.

પાઠ ૧૮ મો.

સ્વચ્છ=ચોકળું
રડારોડ=ગૂંમ પાડી
રડતું તે
શલ્યગારી=પહેરાવી

વાળુ=રાતનું ભોજન
છિદ્રો=કાણાં
મેલ=કચરો
ચીકણી=ચિકાશવાળી
ભૂંછી=તોડી
તમાસો=ખેલ, રમત
સ્વપચાન=દેખાવડો;
શોભિતો
વરખ=સોના રૂપાના
પાતળા કાગળ જેવા
પતરા
ચોંટાડયા=વળગાડયા
મન યત્ન=નરજા થઇ
મેમાન=ભાન વગરનો;
શુદ્ધ વગરનો
પડોશણ=પાસેના ધરની
રહેનાર.
કરકરં=ખરખચકું
શલ્યગાર=શોભા
કંટાળો=ચીતળી
પસરે=ફેંટાય
અંધ થાથી=પુરાઇ
જવાથી
ભિનાશ=ભેજ
ચોંટી=વળગી

પુરી નાંખે છે=ઢાંકી દે છે

ખુલ્લાં=ઉઘાડાં

રેડ્યું=ઢોળ્યું

સમજી=સમજણવાળા

મતલબ=હેતુ; ધારણા

પારપડતી નથી=અર

આવતી નથી.

ચેખીને=મસળીને

કાપનરી=દૂર કરનારી

કરકરા=ખરબચડા

સાર.

માણસે હંમેશાં નહાવું
શરીર શોભાવવાને કાન
નાક વાંધાવવા નહિ, કા-
રણુકે જો તેમ કરવાની
જરૂર હોત તો તે
પરમેશ્વર આપતજ.

પાઠ ૧૯ મો.

ભાષાબાંધુ=ભાષા બેન.

પાક=પેદાશ

અઘાટ=ધણીપણના

હક સાથે; તમામ

હક સાથે

ઉપજ=પેદાશ

ધરખરચ=રોટલાખરચ

દુકાળ=મોંઘવારી; અ-

નાજ પાણી મોંઘા મળે

એવો વખત.

કંકસર=ખપ જોટલું વા-

પરવું તે

ચડ=કાંવાળો દેગડો

સોનામહારો=સોનાના

સિક્કા

ઉતરે=ઓછો આવે

ચુમાદા=ફેંસલા

નિશ્ચય=ફેંસલો; ચુકાદો

પાક=ફાલ

સાર.

પ્રમાણિકપણે ચાલ.

વાથી ઇશ્વર ખુશી

ચાય છે માટે પ્રમા-

ણિકપણે ચાલવું.

પાઠ ૨૦ મો.

અરધું=અડધો અડધ

નાંચીઆ=જાંચ લેનારા

મનોદર=દેખાવડા

માનીતો=વહાલો

દિલ્હી=જમના નદીના

કાંઠાપર શહેર છે

પ્રખ્યાત=ખણીતો

પરાક્રમી=મહાદુર

શોખીન=કોઈપણ બા-

બતમાં બ્યાનું લેનાર

આસરો=મદદ

મેં ઉતરી ગયાં=શ્રીકાં

પડ્યા.

ખજનચી=ખજનનાનો

ઉપરી; તિજોરીનો ઉપરી

ફટકા=સપાટા; નેતર ફે

ચાણુકના કપાટા

નિશ્ચય=દરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઓ

ખુદાવંદ=મોટો માલિક

(મોટા દરવાજાવાળાને

માટે બોલાય છે,)

શરત=કબુલાત

હજુરમાં=રૂમરૂમાં;

આગળ

સાર.

હકથી વધારે લેવાની

છત્તણ રાખવી નહિ.

પાઠ ૨૧ મો.

માઠાં=ખરામ

હતકો=તુચ્છ

નાનો=ખાળક

તોફાની=મસ્તીખોર;
 કાયર=હેરાન
 બાંકી=કામ દષ્ટ નિશા-
 ની કરી
 ચર્ચો=ખાઇ પી મસ્ત
 થયો
 ફાટયો=જખરો થયો
 માતેલા=ખાઇ પી જ-
 ખરા થએલા
 જખરો=જોરાવર
 હાય ચલાવવો=મારવું
 ઘટતો=લાયક
 ખળક=જરાવાર
 કચરી=ચમટી
 યુક્તિ=તદખીર
 નસકોરાં=નાકનાં બે પ્રાણાં
 પેસીગયો=દાખલ થયો
 તોખાતોખા=કાયર કાયર
 પોકરાવી=કરાવી
 પુલાઇ ગયો=મગર થયો
 અહો=અરે
 શબ્દો=બોલ; વચન
 અભિમાની=અહંકારી
 ઉતાડ=કાઢું
 ફસાયો=સપડાયો

હલકા મનનો=નીચ
 વિચારનો
 નત્ર=ગરીબ
 સાર.
 કદી અહ કાર કરવો
 નહિ, અહંકારી માણસો
 ધારે કે મારા જેવો
 ઠાઈ નથી પણ તેના
 માથાનો ઢાઇ હોયજ.
 પાઠ રર મો.
 મિત્ર=દેસ્તદાર; ભાઈખંધ
 પુસ્તકાલય=જાયઝેરી;
 જ્યાં વાંચવા લાયક પુ-
 સ્તકો રાખેલાં હોય તે
 ચિત્રો=છબીઓ
 વૃત્તાંત=હેવાલ; જિંદગી
 ના હેવાલનું પુસ્તક.
 બહારપડયું=જાહેર થયું
 બાળપણુ=નાનપણુ;
 બચપણુ
 અભ્યાસ=મહાવરો
 જાણવાખોગ=જાણવા
 લાયક
 બતે=પુશીથી
 ધાર=અણી

કુહાડી=જાકડા ફાડવાનું
 હથિયાર.
 કરમાન=ચીમળાઇ
 ગુસ્સો=ચીડ
 ધમકાવ્યા=સપડાવ્યા;
 ધમકી આપી
 દીલગીરી=અફસોસ
 હજાર ગણો=મહુજ
 કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ
 રૂપેરી=સફેદ રંગનું
 વચન=બોલ; શબ્દ
 ગણુ'છું=કર'છું
 લક્ષણુ=ચુલ
 ઉંચા=ઉમદા; સમ્મા.
 અધિકારી=અમલદાર
 પંકાયો=વખણાયો.
 સાર.

સાચાનું ફળ અંતે
 સાઈજ છે. સાચું બો-
 લવાથી સામે માણસ
 ગુસ્સે થતો નથી. પણ
 ઉલટો આપણા પર ચા-
 હેના રાખે છે માટે
 હંમેશાં સાચું બોલ-
 વાની ટેવ રાખવી.

પાઠ ૨૩ મો.

ઉમરાવ=અમીર

શિકાર=જનાવરોને તા-

કીને ગોળી મારવી તે

મુલતાન=મુસલમાન પા-

દશાહ

અહેસાન=પાડ

માનું છું=ગણું છું

ખોરાક=ખાવાનું

હાજર કરું છું=જણુ

કરું છું

ડોલચું=ડોલ જેવું નાનું

વાસણુ

ભાવથી=હોંસથી; ખુ-

શીથી

શાંત=હડો

વિનંતી=નમનતાપથી

કહેવું તે

જાગીર=ઇનામી જમીન;

સરકાર તરફથી મળેલું

ગામ કે જમીન.

સાન=અક્ષ; સમજ

સંબંધમાં=વિષે

અદેશી=શક; વહેમ

જાતે=પોતે

ઝવેરખાનાનો=કિંમતી

રત્નોનો

ઉપરી=અધિકારી; સર-

દાર

ઈલાજ=કેપાય

ભંભેરવા=ખોટું ખોટું

સમજાવવા

સંતાઈ=છુપાઈ

ભિખરી=ભીખમાગનાર

છર્પાખોર=અદેખા;

જેડીલા

સંભારું છું=પાદ કરું છું

રિયતિ=હાલત.

મેટયો=છાતી સાથે

દાખ્યો

પ્રધાન=ચજર

દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ

બહાર કાઢી મૂકવું તે

સાર.

માણસની ચઢતી પ-

ડતી જીભ વડે યાય છે

જો આપણે નમનતાપ

વાપરીએ તો સામાનો

ખ્યાર મેળવીએ, માટે

છર્પા છોડી નામ સ્વ-

ભાવ રાખવો કે જેથી

ઉમરાવોના જેવા હાલ

થાય નહિ.

પાઠ ૨૪ મો.

પંચ=પાંચ કે વધારાનું

ટોળું

વાદવિવાદ=નકરાર

પુર્ત=તરત

દરખાર=કચેરી

નાર=મદા

ગણના=ગણતરી; કદર

વલવલે=ટળાળે; વલખાં

મારે

પય=દુધ

વફાદાર=વિશ્વાસુ

ધાન=અનાજ; ખાવાનું

તનતોડીને=વણું પૈનરું

કરીને

માન=આમર

સેવા=ચાકરી

માનવી=માણસ

ઉપાડે=ઉંચકે
 બાર=ખોળે; વજન
 મણુ'મ'ધી=બારે; મણુના
 માપથી
 ખોળ=વજન; તોલ
 ખીન=વગર; વિના
 તન=શરીર
 નીમક=મીઠું; લૂચ
 હલાલ કરું છું=મદલો
 વાળી આપું છું
 હાર=પરાજય; હારવું તે
 માલિક=ધણી
 રસ્તો કાપું=મુસાફરી કરું
 પીઠ=વાંસો; ખરડો
 દરકાર=પરવા
 માર્ગ કાપવા=રસ્તો ઓ-
 છો કરવા; અતર
 ઓછું કરવા
 સફર=લાંબી મુસાફરી
 મુજ=મારો
 જળકાળે=પાણીને માટે
 જીવ લીએ છે=મારી
 નાખે છે.
 ફૂર=ધાતકી; દયા વ-

ગરનો
 અંબાડી=હાથીપર માં-
 ડવાની બેઠક
 ફરે=નો
 દીપે=શોભે; સારો દેખાય
 શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ
 પશુ=ચોપગાં જાનવર.
 સરદાર=ઉપરી
 ન્યાય=ન-સાફ
 નિર્દોષી=વાંક વગરનો;
 નિરપરાધી
 તલ=જન જોડલો; થોડો
 ત્રાસ=મીક; ભય
 તેય=તોપણ
 તલપેછે=તાકે છે; ધારેછે
 માસ=ગોસ
 કમાઇ=ચંડાળ
 કર=હાથ
 ઠાર ખનું છું=કપાઇ
 જાઉં છું
 કુલ=મધે; તમામ
 ખોજ=ખોળે
 વ્યાપાર=વેપાર
 ઘડી=થોડો વખત
 કરાર=આરામ

ખર=મધેડો
 ગજ=હાથી
 આશા=મરે સો; વિશ્વાસ
 અથડાય=અફળાય
 આશાપર અથડાય=મ-
 રોસાપર રહે
 ખલક=જગત; આલમ;
 દુનિયા
 દડે=શિક્ષા કરે
 પીડનાં=દુઃખ દેતાં
 કાપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
 ભગય.
 કીરતાર=સરમેશ્વર; જ-
 નાવતાર.
 સાર.
 આપણા પાળેલા જ-
 નાતરો પાસે ગળ ઉપ-
 રાંત કામ કનાવવું નહિ.
 પેટપુર ખાવાનું આપવું
 અને દયા રાખવી.
 પાઠ રપ મા.
 ગુનો=કસુર
 ખોટું=જુઠું

સદ્ગુણી=સારા ગુણ-
વાળા

કબુલાત=વચન; કરાર;
ઠરાવ

ધક્કા=હડસેલા

તૂટી ગયો=ભાંગી ગયો

ફેડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા

ફેડયો=ભાંગ્યો

મા=નહિ

બોલ મા=બોલ નહિ.

કસુર=વાંક; ગુનો

બળે અબળે=બલુતાં
અબલુતાં

માનવી=કબુલ કરવી

ગુનેગાર=અપરાધી; ક-
સુર કરનાર

નારાજ=નાખૂશ

બીક=ભો

ઉદાસ=દીલગીર

સુખેથી=વગર શીકરે

હેઠે=નીચે

રૂએ=રહે

દોષ=વાંક; ગુનો

સંતાડવા=ધુપાવવા

બૂલ=ચૂક

સહન કરું=ખમું; વેડું

નીવડે=નીકળે; થાય
સાર.

ગુનો કબુલ કરવાથી
પરમેશ્વર ખૂશ થાય છે.
અને આપણા મનને
શીકર રહેતી નથી.

પાઠ ૨૬ મો.

સારે રાગે=મધુર સ્વરે;

મીઠે અવાજે

ગૂંથેલી=વળ દીધેલી

લાયક=યોગ્ય

બાળાઓ=છોકરીઓ

હોંસેહોંસે=ઉમંગથી

કન્યા=કુંવારી છોકરી

સીવણુ=સીવવાનું કામ

રંગબેરંગી=તરેહતરેહના

રંગના

ગળપટા=ગળે બાંધવાના

પટા

ઢેખાં=મોઢે ગણવાના

હિસાબ; મુખગણિત

ઘાટ=આકાર

પ્રદર્શન=સંપ્રદરશન;

નમુનેદાર ચીજો બતા-
વવા માટે એક ઠેકાણે
બેગી કરી રાખવી તે

ચિત્રકામ=ચીતરવાનું કામ
તલ્લીન=મશગુલ; લીન;

એક ચિત્ત

ખુખી=મજા

મહેતીજી=કન્યાશાળાની

વડી સ્ત્રી શિક્ષક

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિસ્ટન્ટો

વતે=ચાલે

સલાહસંપ=એક વિચાર;

મળી સમજીને ચાલવું
તે

શિક્ષણુ=શીખવાનું કામ

સાર.

છોડીઓને બણાવ-

વાથી તેમની અક્કલ

ખીલે છે, માટે છોડીઓને

બણાવવી જોઈએ.

પાઠ ૨૭ મો.

ઉપયોગ=ખપ

સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું
કરવું તે
હકીકત=ખ્યાન; વિસ્તારી કહેવું તે
હરકત=અડચણ
દ્રવ્ય=પૈસા
ભરી=ચાલી
સંધરો=સંગ્રહ
કુદરતનું=ધર્મશક્તિનું
અવલોકન=ધારીને જોવું
તે; ખારીક તપાસ
રાજધાની=રાજ્ય જે શહેરમાં રહેના હોય તે શહેર; રાજગાદીનું શહેર
ધમારતો=ઉંચી બાંધણીનાં ધરો
કિલ્લો=ગઢ
રચના=અનાવટ; ગોઠવણ
બાંધણી=બાંધકામ
ખાણો=અનાજ ભરી મૂકવા માટે જમીનમાં જે ખાડા ખોદેલા હોય છે તે
જાર=જીવાર

ખાનગી=પોતાની
સળી=સડી; જીવાત પડી
ભુકરો=રેતી; એક જાતનો પોચો પથર
ખડ=ધાસ
ગંજી=દગલો
અગલની=જરૂરની
આગગાડી=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી) ચાલતી ગાડી
આગખોટ=દેવતા અને પાણીના બળથી (વરાળથી) ચાલતું મોટું વહાણ
સાધન=વસ્તુઓ
પુખ્તળ=ધણ; બહુ
દાણુ=અનાજ
નાણું=પૈસા
અવારનવાર=વારાફરતી
સંધાત=મેળાપ
સાર.

પૈસા બચાવ્યા હોય તે ઘડપણના વખતમાં તથા આકૃતન વખતમાં ખપ લાગે છે માટે દરેક

માણસે પૈસાનો સંગ્રહ કરવો જોઈએ. “વસ્તુ અને પૈસો નકામો ગુમાવવો નહિ.

પાઠ ૨૮ મો.

પરખ=મુસાફર લોકને મફત પાણી પીવાનું ઠેકાણું

વારાફરતી=એકપછીએક કઠિઆરા=સાકડા ફાડનાર; લાકડા કાપીને વેચનાર (દીધેલું

ધર્માદા=દાનમાં આપી મનોહર=મનને ખૂશ કરે એવું

વળેલો=વળગેલો

ખરો તડકો=સખત તાપ

વિસામો=આરામ

દસમો ભાગ=દશાંશ; દસ ભાગમાંનો એક ભાગ

આશીર્વાદ=આશીર્વાચ

ઉપયોગ=વપરાશ

ટાળવામાં=મટાકામાં;

દૂર કરવામાં

સ્પીતળ=ટાઢી; ડંડી

સાર.

જે કંઈ કમાવું તેમાંથી
થોડો ભાગ પણ ધર્મ
ના કામમાં ખરચવો
“ધર્મે જય અને પાપે
ક્ષય.”

પાઠ ૨૯ મો.

નકામા=ફોકટના

ઉઘમે=ધંધે

વળગ્યો=લાગ્યો; આગ્યો

શેખસદ્દલી=ખોટા વિચાર

કરનાર

તરંગ=ખોટા વિચાર;

મનના બુદ્ધિ

તર્ક=મનસુખો; વિચાર

તર્ક ઉઠાવે=મનસુખા કરે

પાર=છેડો; અંત

કરાવી=નક્કી કરી

ઘાડવો=ઘી ભરવાનું

માટીનું વાસણ

ધુણાવી=હલાવી

કપકો=ચુનાના બદલામાં

કડવા સખ્દ કહેવા તે

ધર ભાગ્યું=ધરખાર વગ-

રનો થઇ ગયો

ગાળી નાખ્યા=ગુમાવ્યા

માફક=પેટે

ચેતવ્યો=સમજાવ્યો

સાર.

આપણા ધંધા સંબં-

ધીજ વિચારો કરવા

એકદમ પૈસાદાર થઈ

જવાનો વિચાર કરવો

નહિ.

પાઠ ૩૦ મો.

ઉડાવવા=ચગાવવા

છેક=તદન

ફરીથી કરો=ખીજવાર

કરો. મતલબ હરકાંઈ

સારું કામ પુરું ન

થાય ત્યાં સુધી ફરી

ફરીને કરવું.

પતંગ=કનકવા

ચઢાવવા=ઉડાવવા

સપાટા=ઝપાટા

ગોથું ખાધ=ઉંઘો થઇ

કાચર થવું=કંટાળવું

પ્રયાસ=અજમાયસ

આસમાન=આકાશ

ટપકા=ડાઘા

વીંટવા=લપેટવા

સાર.

શર કરેલું કામ પુરું

ન કરીએ તો કરેલી

મહેનત નકામી જાય,

અને લોકમાં મજાક

થાય; માટે હરકાંઈ કા-

મનો આરંભ કરતાં

પહેલાં વિચાર કરવો કે

એ કરવું વાજખી છે કે

નહિ અને વાજખી લાગે

તોજ આરંભ કરવો;

અને આરંભ કર્યો તો

તે કામ પુરું કરવુંજ,

વચ્ચેથી અધુરું મૂકી છોડી

દેવું નહિ જે માણસ

આ પ્રમાણે નથી કરતો

તે ખાયલો કહેવાય છે.

પાઠ ૩૧ મો.

ડાલે=હાલે

તરવર=મોટું ઝાડ

ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે.

પાન=પાંદડાં; પાંતરાં

માન=ગાયન
ધ્યાન ધરતાં=ધૃતરને
પોતાના મનમાં આ-
ણતાં
કલોલ=ચેતનાળ; આ-
નંદ; મળ
સાથ=સાથે
પડો=આંતરે
ખેલે=ઉઘાડો કરે
ચૂસે છે=શેષે છે
ફૂલરસ=ફૂલમાંના રસ
ઘાટે=ઓવારે; કિનારે
જળઘાટે=નદી કે તળાવ
કાંઠે
નિજ=પોતાની
વાટે=રસ્તે
પોટે=સુએ
માળ=માળામાં
વપતાં=ઠરીને ખેસતાં
મળરકે=સવારે; પરાઢીએ
ધાય=દોડે
વનફળ=વનમાંના ફળ
ભલે=હાલે
ભલી સાતના=સારી
તરેહના
વિધવિધ=જુદી જુદી

દીનોનાથ=ગરીબનો
ધણી; પરમેશ્વર
પુરો=પુરેપુરો
મધુરો=મીઠો
ધરી=રાખી
નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ
વગરનું
ઠરે=નિરાંતે ખેસે
ભલીભાતે=સારી રીતે
હઠાવી=હરાવી; હઠાવી
હઠાવી દીએ=હરાવે
મેળવાયછે=પેદા કરાયછે
રાજઅધિકાર=રાજસત્તા
વશ=તાબે
વિપત્તિ=દુઃખ; આફત
વેરાઈ જાય=જતા રહે
કામધેનુ=ધ=છેલું આ-
પનારી ગાય.
ચિંતવ્યા=વાર્તા
અપાર=ધણોજી
પમાય છે=મેળવાય છે;
પેદા કરાય છે
સાર.
ઉઘોગી માણસને કંઈ
પણ અધર નથી ઉઘમ
કરવાથી જે જોઈએ તે

મળે છે, માટે ઉઘમ
કરવો.

પાઠ ૩૨ મો.

સેવા=ચાકરી
વંશપરંપરા=ઝોકરાંના
ઝોકરાં; પેઢીધર પેઢી
નાનપણુથ=નવપણુથી
મુચ્છતા=ચાહતા
ભરોસો=વિશ્વાસ
મહેનત=મજુરી
ખદ્દામાં=સાટામાં
ભોગવટો=રાપર
સાંતી=ફળ
લાડ=વહાલ
ઉછરેલો=મોટો થએલો
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
સાંતીનીજમીન=ખેડવા
લાયક બોંય
ઉંચા પ્રકારની=સારો
પાક ઉતરે એવી;
ફળદ્રુપ.
પ્રકાર=ગનન; વર્ગ
સાથી=મદદગાર; ખેતીને
માટે રાખેલો નોકર
પ્રકાર=રીત; તરેહ.
મહેનતુ=કેદોગી

ધુન્ન=દોલત
અર્થ=મતલબ; સાર
ડહેલી=મોટા દરવાજા-
વાળા ઘરનું ભોંયતળાઉં
મેઘ=મેહ; વરસાદ
નજર=તપાસ; દેખરેખ
ખાત્રી=ભરોસો; પતીજ
સાર.

આપણા કામનો ભ-
રોસો નોકરપર રાખવો
નહિ; પણ નોકરો કામ
કરે છે કે નહિ તેની
તપાસ રાખવી.

પાઠ ૩૩ મો.

પિડાય=દુઃખી થાય.
નિરોગી=રોગ વગરના
સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
ભિનાશ=ભેજ
મેલું=ગંદું
ગંદું=ગોળું
ચકલી=સકાવો; પિત્તળ
કે લોઢાની પેચવાળી
વાંકી નળી
ટાઢીઓતાવ=મલેરીઆ;

નકારી હવાને લીધે જે
તાવ આવે છે તે
ખેનપણી=સહીઅર;
સખી
પગ મૂકવાનું=આવવાનું
મન=ઈચ્છા; મરજી
મંદવાડ=રોગ; ખિમારી
ગંદકી=ગંદવાડ
મૂળ=ખી; ખીયાં
જંતુ=જીવડાં
પાકે છે=પેદા થાય છે
પુણેખોચરેથી=પુણા-
માંથી
વાળીનાખીએ = સાફ
કરીએ
શ્વાસ=દમ
વડે=થી
પુલ્લા=ઉધાડાં
ખીજ=મૂળ
નાશ પામે છે= જતા
રહે છે.
ઢોળી=રેડી
મરે છે=ઉતરે છે
ઝીણો તાવ=હાડનોતાવ
(એ તાવથી શક્તિ

ધણીજ ઓછી થાયછે)
લકવો=એકબીજાનો રોગ
(એથી શરીરનો કામ
ભાગજુડોપડી જાયછે)
જાનજ=સંડાસ
મોરી=તીક; ગટર
ઝાડીજુંડી=ઝાડીઝપટી
દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ
તદન=ખીલકુલ
પુલ્લી રીતે=અમજ પડે
એવી રીતે
સાર-ઘર, વાડા વગેરે દરે
કચીજ ચોકખી રાખવી.

પાઠ ૩૪ મો.

અણુસમજી=વગર વિ-
ચારના; મૂખ
શોક=દીલગીરી
ઠરાવ=નિશ્ચય
ઉંચા=સારા
પ્રાણ=જીવ
વૃદ્ધ=વરડાં
પાટવીપુત્ર=મોટો છોકરો
નિશ્ચય=ઠરાવ
સમાચાર=ખબર
અદેખાધ=ઝેર

હિયાપશે=લોપશે; લંગ

કરશે; ફેરવશે

સંદેહ=શક; વહેમ

વરદાન=માગેલું આ-
પવું તે

લેણા=માગતાં

વનવાસ=જંગલમાં

રહેવું તે

હઠ=જીદ; જક; મમત

ધિક્કાર=તિરસ્કાર

દેહ મુક્યો=મરણપામ્યો

સાર.

“સોખત તેવી અસર”

હંમેશાં સારાની સોખત

કરવી કામ કરતાં પહેલાં

શું કૃણ આવશે, એ

ખાખતનો વિચાર કરવો

કે જેથી પાછળથી પ-

રતાવું પડે નહિ.

પાઠ ૩૫ મો.

અખકારા=ચમકારા

દરકાર=પરવા

સ્થિર=હાલ્યા વગર

ખેલ=રમત

કસરત=શરીર કસવું તે

ગુજરાન=ગુજારોપોષણ

ટોળું=જથો

હાથ=ખે વેંત જેટલી

લંબાઇ

ધરી=પકડી; ઝાલી

સરણાઇ=પીપી

નટ=સ્ત્રી વગેરેના વેપ

લઇ ધણા ખેલ કરનાર

અંગ કસરત=શરીરની

ફળવણી

ગુલાંટ=ગોલાંટ

ચક્રચક્ર=ગોળગોળ

ચમકેછે=ઝળકે છે

શાખાશ=ધન્ય

જીવની દરકાર કરતાં

નથી=મોતની બીક

રાખતા નથી

સફાઈ=ચાલાકી

ચમત્કારવાળા=અચરત

પમાડે એવા

નજરખંધી=જાદુથી

જોનારથી આંખને ભૂ-

લાવવામાં નાખવી તે

ખુખીદાર=વખાણવા

લાયક; ચમત્કારી

સાર.

અંગ કસરતથી શરીર

કસાય છે, માટે નાન-

પણથી કસરત કરવાની

ટેવ રાખવી.

પાઠ ૩૬ મો.

ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ

અને જંઠ મહિનો

કોકિલા=કોયલ

દીપે=શોભે

મોર=આંખા આમલીના

ફૂલ

મહિમાય=મોટાઇ

નીરખી=જોઇ

શીતળ=ઠંડી

ટકુકા=કાલાકાલા ખેલ

તપતી=ગરમ થતી

ધરતી=જમીન

સુગંધી=સારી વાસ.

વસંત=વસંતઋતુ; જી-

લાઇને આગષ્ટ માસ

ભમતી=રખડતી

ફળી=પાકી
 લલચાય=લોભાય
 જનો=માણસો
 લહી=જેમ
 ભલી=સારી
 ભલી લીલી=લીલીછમ
 અતિ=ધણે
 શાખ=ઝાડપર પાકવા
 પર આવેલી ફેરી
 ખરે=ઝાડપરથી નીચે
 પડે
 રસદાર=ધણે રસવાળી
 સુકેસરી=સારા કેસરી-
 આ રંગની
 ચિત્ત=મન
 હરતી=ખેંચતી
 ઠરતી=રહેતી
 દીલમાં ઠરતી=યાદ
 રહેતી
 પ્રવેશ કરીને=આવીને
 ઉકળાટ=ગભરામણ
 ધરે છે=કરે છે.
 વનેવન=જંગલે જંગલ
 આત્ર=કેરી

આત્રતર=આંખો
 વાસ કરું છું=રહું છું
 ચિત્ત હરું છું=મન
 ખેંચું છું
 શ્યામ=કાળા
 પરખાઉં=ઓળખાઉં
 કોમળ=નાજીક
 કંઈ=સાદ
 સંગીત=ગાયન
 સૂર=અવાજ
 ગળવું=ગળવી મૂકું
 મધુરો=સારો
 રૂપેરી=રૂપાના જેવો;
 સફેદ
 કળી=ખીલ્યા વગરનું
 ફૂલ
 પુલેલ=ખીલેલી
 અંગમાં=શરીર
 વેલમાં=વેલામાં
 અનેક=વણી
 પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
 પ્રસારી=ફેલાવી
 ઝારીરૂપ=ઝારીના જેવો
 પ્રકુલ=ખીલેલો

ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રી-
 ષ્મની શરૂઆત
 કોકિલ=મધુર
 ભારી=ધણે
 બટમોગરો=એક જાતનો
 સુગંધીદાર મોટો મો-
 ગરો
 રસીલી=મજા આપનારી
 પાઠ ૩૭ મો.
 શરૂ કર્યું=આરંભ્યું
 બાલ=જંગલમાં રહેનારી
 અનાય જાત
 ઉપજાવે=પેદા કરે
 મડમ=ગોરા લોકની આ
 પાદરી=પ્રિસ્તી ધર્મને
 બોધ કરનાર
 બોધ=ઉપદેશ
 દેવળ=દહેરું
 કુશળ=હોશિયાર
 કાટખુણો=ખાંધકામમાં;
 ઉપયોગી લાકડાનું કે
 લોઢાનું એક ઓળર
 (એનો ઘાટ કાટખુણા
 જેવો હોય છે માટે
 કાટખુણો કહેવાય છે)

વખત ન લગાડ=ઢીલ
નહિ કર

ઝોળરો=હથિયારો

પોકારવા=ખૂમ પાડવા

સાર.

અબણ માણસ લ-
ણેલાને જાદુગર જેવો
સમજે છે, તેથી હંમેશાં
તેને તાબે રહે છે;
માટે દરેક માણસે
વિદ્યા મેળવવાને પ્ર-
યત્ન કરવો.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૮ મો.

બહાદુરી=જેરાવરી

વહેણુ=પાણીનું વહેણું
તે; પ્રવાહ.

ખંડેર=ભાગેલી ધમારતો

હજી=હાલ સુધી.

ચીરે=ફાટે

નમુનો=નકલ

ભાટ=કવિતા બનાવી

ખરા ખોટા વખાણ

કરનાર એક જાત

પારડી=સુરત જિલ્લામાં
કરખો છે.

ઝોળંગી=વટાવી

વલસાડ=સુરત જિલ્લા-
માં કરખો છે.

સપાટ=સરખી

ટોચ=ઉપરો ભાગ;

મથાળું

શિખર=ટોચ

મુસ્કેલ=અધરું

ચઢાવ સીધો હતો=

ચઢવાનું સીધું હતું

કુંડ=છોડથી બાંધેલો અરો

ખુરજ=કિલ્લાનો ઉંચો

ગોળ પહોળો ભાગ

પ્રવાહ=રેલો; વહેણું

તળેટી=પર્વતના મૂળ

આગળની જગા

ખીણુ=મે પહાડ વ

ચ્યેની નિચાણુ જગા

હાર=ઝોળ

પગથી=પગે ચાલતાં

પડેલો રસ્તો

રમણીય=મનોહર; સુંદર

સપાટાબંધ=જલદી

નકશો=ગામ દેશ કે

શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો

આકૃતિ=ઘાટ; આકાર

સાર.

અવલોકન કરવું અને
પછી તેવો ઘાટ બના-
વવો કે જેથી જોએણું
ખરાખર ધ્યાનમાં રહે.

પાઠ ૩૯ મો.

ખોડા=ઝાડ પાન વગરના

જોખડો=પત્થર કે મા-
ટીના મોટા ટેકરા

દેવકી ઉનાઇ=સુરત જિ

લ્લામાં વાંસદાની પાસે

ઉના પાણીનો કુંડ છે
તે.

દેવસ્થાન=દહેરું; દેવળ

સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ

પડ=પોપડો

ઉપસી=પુલી; ઉંચી યજ્ઞ

ખીંગેલો=મરમીથી પ્ર-
વાહીરૂપ થએલો.
ઉપસેલો=ઉંચો આપેલો.
ઉપયોગી=અગત્યના;
જરૂરના.

સાર.

આ પાઠથી કુદરતનું
જ્ઞાન થાય છે.

પાઠ ૪૦ મો.

ધોધ=ઉંચેથી જોડાયેલું
પડતું પાણી
ધસડી=તાણી
સરિતા=નદી
તર=જાડ; વૃક્ષ
ચરતાં=વાસ ખાતાં
મેળાપ=મુલાકાત
વહેળો=નાની નદી
ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
ચમકારા=અખકારા
પચો જાય છે=નીચે
ઉતરી જાય છે; સમાધ
જાય છે.

શક્તિ=ખળ

ફરફર=ખારીક ટીપાં

મુખ=નદીદરીઆને મળે
છે તે જગા
મેટ=ચારેબાજુ પાણી
ને વચમાં જમીન
હોય તે
નીરે=જળથી
તીરે=કાંઠે
ચિત્રવિચિત્ર=જનત જન-
તના; તરેહ તરેહના
કિનારે=કાંઠે
નિશ્ચય=નક્કી
પિછાણીએ=સમજીએ

પાઠ ૪૧ મો.

ખલાસી=વહાણ હાંક-
વાના ધંધો કરનાર
ખહોળો=ધણો મોટો
ખાર=ખારો
ભરતીઓટ=નદી ખાલી
કે દરીઆમાં પાણીનું
ચઢવું તે ભરતી, અને
ઉતરી જવું તે ઓટ.
મોજાં=છોળો; પાછાયો
કાડીઓ } દરિઆમાં પ્રા
શંખલા } =ણીઓને ર-
છીપો. } હેવાનાં ઘર.

પાઠ ૨૪ મો.

હજીરો=તાપી નદીના
મુખ આગળ હવા
ખાવાની જગા છે.
મજબો=નાની હોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના
ગોળા વિષેની વિદ્યા
ટંડેલ=વહાણનો મુખ્ય
ખલાસી
માહીતી=ખબર
પુરતી=જોડાએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી
નાની
નિશાની=એધાણી
ભૂશિર=જમીનની અણી
લાંબી વધીને દરીઆ-
માં ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો ફાટો
લાંબો વધીને જમીનમાં
ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=પહોળા મોનો
અખાત
કાંપ=પાણીમાં ધસડાઉ

આવેલો કાઢવકચરો;
 ચગુ
 બાઝે છે=ઠરે છે
 દ્વીપકલ્પ=જેની ત્રણ બા-
 જુએ પાણી ને એક
 બાજુ જમીન હોય તે
 ક્રિયા=કામ
 સામુદ્રધુની=મે મોટા પા-
 નીના ભાગને સાંધના-
 રો પાણીનો નાનો ભાગ
 પાઠ ૪૩ મો.
 કારીગર=સુથાર. લુહાર
 કુંભાર વણકર વગેરે
 કારીગરીનું કામ કરનાર
 વાટ=પૈડા પર લગાડેલો
 લોહનો પાટો
 તાણવાણા=વણવાની
 સાળ પર જે ઉભા દોરા
 રાખવામાં આવે છે તે
 તાણા અને આડા દોરા
 રાખવામાં આવે છે તે
 વાણા
 દેશાધ=જાગીરદાર; વત-
 નવાળો
 વસવાયાં=સુથાર લુહાર

વગેરે ગામની વસ્તીનું
 કામ કરનાર લોક
 આરા=પૈડાની વચમાંના
 ફરતાં લાકડાના કકડા
 વાંસલો=સુથારનું લાકડા
 ઘડવાનું ઓળર
 ટકાઉ=મજબુત
 ધમણુ=વા કુંકવાનો
 સાંચો. (ગારી
 તણુખા=સળગતી ચણુ-
 ચોપાસ=ચારે બાજુ
 સજ્જડ=સખત
 ચાકડો=લાકડાના પૈડા
 જેવું કુંભારનું ઓળર
 લોહ=તચકા
 કાસ=ગાઉ
 કાળકા=કામડીના જે
 ઘાટ પર કાંતેલું સુતર
 વીંટાળવામાં આવે છે તે
 તાંતણા=તાર
 ખાદી=દોટી
 ખોળીયાં=ગોઠડાનું કપડું
 જાજમ=પાયરવાનું રં-
 ગીત બિછાનું
 શણુ=શણના છોડના રેસા

પાઠ ૪૪ મો.
 ગામ=જેમાં થોડાં ફળીયાં
 ને થોડાં ઘર હોય તે
 શહેર=છોટા ધ ને હાર-
 બંધ ઘર હોય અને સારા
 સારા બજાર હોય તે.
 છુટ્ટી=જા
 ગિલ્લાદ ડા=મોઠ દડો
 દડો=મલ્લી ઉડાડવાની
 એક હાથની લાકડી
 તાલુકા=પરગણા
 વળવાનો=ફરવાનો
 દહાડો વળવાનો=ફાયદો
 થવાનો
 રોજ=કચરો ઉપર
 બાધેલાં મકાન
 મસીદ=નિમાજ પઢ-
 વાનું ઠેકાણું
 કોતરકામ=પથર કે
 લાકડામાં કોતરેલું
 ચિત્ર કામ.
 ટપાલ ઓફિસ=પોષ્ટ
 ઓફિસ
 બજાર=હાટ

કારીગીરી=કાસખ; બ-
નાવટ; હુતર
વરાળયંત્ર=વરાળના બે-
રથી ચાલતો સાંચો.
પાઠ ૪૫ મો.
કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર
ખૂટતા=બેઠતા
નાયક=સિપાઈની ટો-
ળાનો ઉપરી.
રસીદ=પહોંચ; પાવટી
કાચળી=થેલી
છરી=શીતળા કાઢવાનું
ઓળર
કાચતો=કાંણા પાટી
ચેપ મૂકતો.
ચેપ=પરં; રસી
પગાર=દરમાયો
કચેરી=ઓફિસ
મુખી=તલાટી
તગાવી=સરકારે ખેડુતને
વ્યાજે ધીરેલાં નાણાં
મહેસુલ=જમીન ખેડવા
બદલ સરકારને ભર-
વાના રૂપિયા; જમીન
વેરો.

હદ=સીમા; મર્યાદા
ફેરણીકારકુન=તાલુકાના
ગામોની સીમમાં ફેર-
નાર કારકુન
હવાડો=કુવા નજીક ટો-
રને પાણી પીવાને
માટે બાંધેલો કુંડ
દુરસ્ત કરાવવું=ભાંગેલું
સમરાવવું
ઓવરસીયર=આધિકાર
ખાતાનો અમલદાર
ફાજદાર=તાલુકાના પો-
લીસનો ઉપરી
મુકરદમો=કેસ
સાક્ષી=જુગાની
અવલકારકુન=મામલત-
દારના હાથ નીચેનો
પહેલો કારકુન (થડ
કલાસ માજીસ્ટ્રેટ)
જમાદાર=એ ત્રણ ગે-
ટનો ઉપરી
રજુ=હાજર
સખતી=જોરજુલમ
તિજોરર=તિજોરીનો
ઉપરી

શરાફ=રૂપિયા લેવા આનું
પવાનું કામ કરનાર
નોંધવાનું=લખવાનું
ખત=દસ્તાવેજ; લેખ
હવાલદાર=પોલીસપટેલ-
ના હાથ નીચેનો ચાર
પાંચ રૂપિયાના પગા-
રનો સિપાઈ
દવાખાનુ=ઈસ્પતાલ
શીતળા=સૈયડ કાકા;
બળાઆ

પાઠ ૪૬ મો.
પ્રાંત=ત્રણાં જિલ્લા એ-
જન્સિસ અને સંસ્થાન
મળી થએલો ભાગ
જિલ્લો=ત્રણા તાલુકા
મળી થએલો કલેક-
ટરના તાખાનો ખાલસા
મુલક
તાલુકો=ત્રણાં ગામ
મળીને થએલો ભાગ
વિભાગ=ભાગના ભાગ
કલેકટર=જિલ્લાનો મુખ્ય
ઉપરી; નાયબ મુખ્ય

અમલદારો=આધકારીઓ.

દેખરેખ=લપાસ

ધંજનેર=આધકાર આ-
તાનો વડો અમલદાર

મુલતવી રાખવું=થોડા
વખત સુધી નહિ
વસુલ કરવું તે

મામલતદાર=નાણુકાની
જમાખંધી વસુલ કર-
નાર અમલદાર;

સંમતિ=મંજુરી; પર-
વાનગી

વહીવટ=કારભાર

સુખાકારી=આરોગ્યતા

ધંરપેકટર=તપાસણી
કરનાર અમલદાર

મુન્સફ=સબજજ

કમિશનર=વિભાગનો

ઉપરી અમલદાર; સુબો

લેણદેણ=લેવું દેવું

પાઠ ૪૭ મો.

તીડ=અનાજ ખાધ જ-
નાર એક જાતના પક્ષી

પાક=મોલ

ડેપુટી=મદદનીશ;

આશા=ઉમેદ

મલામણુ=સિદ્ધારસ

હાલ=હમણાં

શોધવા=તજવીજ કરવા

નિરાશ=નાઉમેદ

પરીક્ષા=તપાસ

ખીના=ખાખત; હકીકત

રેલ=પૂર

પરવાનગી=છૂટ; રજા

દથિયાર=અંદુક તર-
વાર વગેરે.

છૂટ=રજા; પરવાનગી

કન્યાશાળા=છોકરીઓ-
ની નિશાળ

નાલાયક=નહિ ચાલે
એવો.

ખૂન=મારી નાખવું તે;
ધાત

જુખાની=સાક્ષીએ કહે-
લા મોલ

ભાગ ૩ નો.

પાઠ ૪૮ મો.

નાળું=પાણી જવાનું
ગરનાળું

મૂળ=નદી જે ઠેકાણેથી
નીકળે છે તે જગા

ડહોળું=કાઢવવાળું

ચિકાર=ખેડ કાંઠે ભરપુર

ઝરણુ=જમીનમાંની પુટ-
તી પાણીનો સેરો

ખરફ=ટાઢથી ઠરી ગયેલું
પાણી

ઠરી=જામી; ખંધાઇ

થીજીને=ઠરીને

ધટ=જડો

કરચો=ઝીણા કટકા

હિમ=ઠાર

ખાફ=વરાળ

કિરણુ=સીધી લીટીમાં

પડતો પ્રકાશ

ટીપા=ફેરાં

ઝાકળ=ઠંડીના જોરથી

પડતું પાણીનું ટીપું.

અટકીએ=થોભીએ
 પાઠ ૫૯ મો.
 દેવતા=અગ્નિ
 ચક્રમક=એક જાતનો
 પથર
 વા નાખીએ=વીંઝીએ
 મીથુનતી=મીથુ સા-
 થની વાટ
 ઠરી જમ=હોલવાય
 શુંગળાધ=૩ ધાધ
 અંગારા=સળગતા કો-
 યલા
 પુંકણી=દેવતા પુંકવાની
 વાંસની ભુગળી
 ગતિ=હાલચાલ
 તાળે=ચોકખો
 જોત=ખળતું; ભડકો
 દવ=જંગલમાં લાગેલી
 આગ
 પાઠ ૫૦ મો.
 મિઠાઈ=ગળ્યા પદાર્થ
 કંટાળતો=કાયર થતો
 પુષ્કળ=ધણું
 સ્વચ્છ=ચોકખું

તાળ=તરતનાં
 કણી=રજકણો
 ઢગલા=ઢગ
 મીઠું=લૂણ; નીમક
 એસ્વાદ=સ્વાદ વગરની
 આરોગ્યતા=સુખાકારી
 આરીઆ=ચીલડાના
 કકડાને મીઠાના પા-
 ણીમાં બોળી સુકવી
 બનાવેલા તે
 જીવ=જીવાત
 અગર=મીઠું પાકે તે
 જગા
 જીઆળ=પાણીનું ચ-
 ઢવું તે; ભરતી
 તરી આવે છે=ઉપર
 આવે છે
 સિંધવ=મીઠાની એક
 જાત
 જથાખંધ=ધણુંજ
 દેશાવર=પરદેશ
 મોળી=શીકડી
 સાંભરી લઈ=ઉસરડી
 લઈ; એકડી કરી

સાર.

માણસને પહેલે નંબરે
 હવાની, ખીજે નંબરે
 પાણીની, ત્રીજે નંબરે
 ખોરાકની, અને ચોથે
 નંબરે મીઠાની જરૂર છે,
 મીઠું સ્વાદમાં ખાઈ છે
 છતાં મીઠું કહેવાનું
 કારણ એકે તે ખોરાકને
 સ્વાદવાળો બનાવે છે.

પાઠ ૫૧ મો.

મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ
 આંચ=ઝાળ
 ધરી=પકડી
 ગજરો=ફલનો માથામાં
 ધાલવાનો તોરો
 ઉડાડવા=મદલવા
 ગંધક=પીળા રંગની
 ઝટ ભાગી જાય
 એવી વસ્તુ
 મતલબ=મરજી
 ખાસ=ખસુસ; જરૂર
 બરડ=ઝટ ભાગે એવી
 યુરેયુરા=ભુકેભુકા

હાડકો=ખળતું

વિસ્મય=નવાધ

આળ=આચ

આપું=શીકું; તેજ

વગરનું

સાર.

ગંધકમાં રંગ હિડા-
કવાનો ખાસ ગુણુ છે.

પાઠ પર મો.

ફટકડી=એક જાતની

તુરા સ્વાદની વસ્તુ

પાસા=ખાણુ

હાર=કાંઠો

પહેલદાર=પહેલવાળી;

પાસાવાળી

શોખ=મરજી; ધુમ્મજ

કાના=કેરણો

ખરખચડી=ખાડા ખ.

ખોચીઆં વાળી

કીમતી=મૂલ્યવાન

હુમ્મર=કાચનું કે ધા.

દુનું માડ

અફાળી=પટકી; પછાડી

અકીક=રંગીન ચળકતા

પત્થરની એક જાત

ઝવેરાત=હીરા માણુક

વગેરે રત્ન

દોલક=લટકણુ

પાઠ પડ મો.

કાદાળી=જમીન ખોદ.

વાનું ઓળર

સમી=દુરસ્ત

ભટ્ટી=ધાતુ પીગળવાનો

ચુલો

પાનું=ફળ

ઐરણુ=હુહાર સોની

વગેરે જેનાપર મૂકી

ટીપે છે તે ઓળર

ટીપીને=ધડીરે

સીધું=પાંસરું

નળીઓ=ભુંગળીઓ

કઠેરા=લોખંડ કે લા.

કડાની પાળ

ખીટીઓ=ખુટીઓ

પોલાદ=ખરું લોહું

ચપ્પુ=ધારદાર છરી

ધડતર=ધડીને બનાવેલું

રવેશ=માલનો ઝુલતો

ભાગ; ગોખ

ધા કર=ટીપ

કરવત=લાકડા વહેરવાનું

હથિયાર

સ્ક્રૂ=પેચવાળો ખીલો

કાનસ=રેતરડી

નક્કર=સંગીન

પાધરું=ખહારોખહાર

પાઠ પડ મો.

દ્રિય=શરીરના જે

ભાગ વડે કામ અ-

ચવા જાન થાય છે

તે (જેમકે, આખ,

કાન, નાક, જીભ,

ચામડી, હાથ, પગ,

મોં, ગુદા, ઉપસ્થ

મુખ્ય=નોટા.

સોપારીનાં ઢાડ=સો-

પારફ.

ઝોટી=વળગી; બાઝી

સોપી=ચૂથી

ઝેઠાદુ=ઝેઠ

ઉત્પન્ન=પેદા

અંગ=ભાગ; અવયવ

અગત્યનું=જરૂરનું.

છિદ્રો=કાણાં.

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા

બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં

સાર

ઝાડનાં મુખ્ય છ અંગ
છે મૂળ, થડ, પાંદડાં
ફૂલ, ફળ, બી. પહેલા
તથા ઝાડને જીવાડનારાં
અંગો છે.

પાઠ ૫૫ મો.

ચીકણું=ચિકાશવાળું

તાડી=ખાટો નીરો; ખ-

જુરી કે તાડનો રસ.

કહોવી=વહોવી

સીસાપેન=પેનસીલ

ધટ=ધાડું

છેદ=કાણું; વેદ

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ

અપેછે=ધીરે ધીરે વહેછે

આરપાર=આ બાળુથી

પેલી બાળુ

નીરો=ખજુરી વગેરેનો

તરતનો અરેલો રસ

થોર=થુવેરીઓ; ઠાટાનું

ઝાડ

ખરસાણી=થુવેરની એક

જાત

આંકડો=એક જાતનું

ઝાડ (એના ફૂલ હતું-

માનને ચઢે છે.)

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે

સાબુઓખા=વાંસીઆ

ઓખા

છાલ=છોડ; ચામડી

રેસા=તંતુ; તાર

ગળણી=ગાળવાનું ઝી-

ણાં કાણાંવાળું વાસણ

હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬ મો.

મુખળાં=કુંડા કે કંઠીની

બાળુએ સોયા જેવું

હોય છે તે.

મુલક=દેશ

ખરછટ=કઠણ તે ખર-

બચકું લાગે એવું

બાફે=ગરમ પાણીમાં

પકવે.

હવાલો=તારની ચાળણી

ચાળણ=ચાળતા બાકી

રહેલો ભાગ; થુલું

આથો=ચઢીને ખાડું

થએલું ખીરું

દોપરી=પટી

થુમારે=આસરે

કુંડી=નાનું કુંડું

ઉંબી=ધઉની કંઠી.

પોટીશ=ગુમડાં વગેરે

દરદ પકવવા માટે ધઉ

અળશી વગેરેના લોટ-

ની બાફીને લુગડી

કરવામાં આવે છે તે

ખાંચ=ખોભણ

દાઉદખાની=પીળા પોચા

કુંમસો=કુંડો પથ્થુ ભરાઈ

વાજ્યા=ઝીણા કાળાશ
પડતા.

પોટો=ધોળો હુમસો

ફાડ=ભાગ

પુષ્ટિકારક=જોર આ-
પનાર

થુલું=લુસું; ચાળણુ

ઝાટકાએ=ઉપણીએ

રવો=ઝીણો દાણોદાર
હોટ

વાની=ચીજ; વસ્તુ

લાહી=ખેળ

જમમ=ધા

સાર

અનાજની પરીક્ષા તથા
તેનો ઉપયોગ સમજાય
છે.

પાઠ ૫૭ મો.

બગીચો=બાગ

દાંડી=વચલી નસ

શાકકું=નાનું

મંજીફો=રમવાનાં પાનાં

માફક પેટે

કમળ=તળાવમાં થતું

એક જાતનું ફૂલ

જથાબંધ=સામટું

દાંતા=અણીવાળી ડોર

ગુલમોર=એક જાતનું

ફૂલનું ઝાડ

કળી=વગર ખીલેલું ફૂલ

ચૂંટી=તોડી

થોકડો=જથો; જુડો

અળવી=અણુનાં પાંતરાં

કુંવાર=કુંવારનો છોડ

અગથીઓ=અગથીઆ

તું ઝાડ

પાઠ ૫૮ મો.

પતંગીઢિં=એક જાતનો

સુંદર પાંખવાળો કોડો

જીવજંતુ=નાના જીવડાં

પારખું=જાણું

ખુબજીરત=દેખાવડી

ખીલકુલ=સમૂળગી

વેતરી=વેઠ કરનારી

બદલવી=ફેરફાર કરવી

ધવળ=પેટે ચાલનાર

કીડા

પુડા=મધમાખીનું ઘર

અવતાર=એકરૂપ બદલી

ખીજરૂપમાં આવવું તે

હુમલો=હલ્લો

વંદા=વાંદા

જઠર=ખાધેલું પચાવ-

વાની કોથળી

માદા=પશુ પક્ષીમાં સ્ત્રી

જાત હોય તે

પાંખ=પર

અવસ્થા=દશા; હાલત

કોશોટો=લાંબી ગોળ દડી

નિરાંતવળી=નચિંતયમ્

કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ

પાઠ ૫૯ મો.

ધોળાયા કરતો=વારંવાર

આવતો

શમડી=કાગડાના આકા

રતું મોટું પ્રાણી

ચીરે=ફાડે

કરાંઠી=સુકાયલા છોડની
ડાંખલી; રડા
ગરદન=ડોક
ખાઉધરા=ભૂખાળવા;
અકરાંતીઆ
કોહેલું=સડેલું
નહોર=તીણા નખ
ભામેળ=શહેર કે ગા-
મમાં પેસવાનો દર-
વાજો
ભાથુ=મુસાફરીનું
ખાવાનું.
તીર=કામઠું
ધસારાખંધ=ઝડપથી
નજર=નીધા
સરી=ત્રપસી
અંધારા=ચક્રર; ફેર તંમર
ગીધ=ફાડી ખાનાર
મોટું પક્ષી
ઢોળાવ=ઢાળ
ગળે છે=હિતારા દે છે
કમકમાટ=ચીતળી
સાર.
છશ્વરે જે પ્રણીઓ

ખનાવ્યા છે તે આપણા
સુખને માટેજ ખના-
વ્યા છે, માટે છશ્વરનો
પાડ માનવો.
પાઠ ૬૦ મો.
દોડદોડ=નાસાનાસ
કુમળી=નરમાશવાળી
પીઠે=ખરડે; વાંસે
ગુચ્છવાળી=ઝુમખા
જેવા વાળવાળી.
છોડાં=છોતરાં.
કાતરી=કાપી
કલ્લા=પુળા
ઠોકડા=ફૂદકા
ભપકાદાર=શોભિતો;
સુંદર=પ્રુખસુરત
ખદન=શરીર; અંગ
રમુજ=આનંદ
વલવલાટ=દરીને નહિ
એસવું તે; વલોખાત.
ગર=માવો; ગર
કુંપળ=ફણગો; અંકુર
રાક્ષી=ખંતે બાબુપર
અકેકો અણીદાર દાંત

હોય છે તે.
રવાંટી=ઝીણા વાળ
ચપળ=ચાલાક
અવાજ=સાદ
ધાતકી=ખુની
દુશ્મન=શત્રુ
અચાવ=રક્ષણ
ચકાર=ચપળ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ
ઝુમખો=ખથો
છત=છાજ
ખીકણુ=ખીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીને=વણું
કરીને
દૂરતું દૂર=આથે
તેજ=ચાલાક
કૌવતવાળ=મજાખુત;
જોરાવર
ઉપરાઉપરી=એક પછી
એક
ફાળ=ફૂંડો; છતંગ
ધટ=ખડા
રતુમડો=રતાશ પડતો

રહેઠાણુ=વાસ; રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ
સમીક્ષાન=દીવાખતીનો
વખત

પાઠ ૬૧ મો.

હઠે=દૂર જાય; ખસે
પંજ=પાંચ આંગળા
ને હથેલી જેટલો
કાંડા લગીનો ભાગ
માન=આખર; મોટાઈ
પુછડીહલાવતો=પૂશ્યતો
ફળીવળ્યા=વીંટળાયા
સરત=હાર જીત
ખંખેરી=ઝાટકી
લટકતી=લખડતી
લાળ=ચીકણું થુંક
ગખડી=દોડ
ભરોસાદાર=વિશ્વાસુ
મમતાળુ=માયાળુ
તામેદાર=તામે રહેનાર
પત કરતી=લેખતી
ભાવ=પ્રાર; હેત

પાઠ ૬૨ મો.

સર્ગા=કુટુંબી

નળો=ધુંટણથી પાટલી
સુધીનો પગનો ભાગ
ચહેરો=ઘાટ; મોની
શિકલ

ખળવાન=જોરાવર
પક્કુ=પહોંચેલું; પેક
ભમે=ભટકે; રવડે
સવાલ=પ્રશ્ન
ટટાર=સીધા

અણીપડતા=અણીવાળા
દેખાવ=શોભા; ભરાવ
ખરજટ=કરકરા
ખગાસું ખાય છે=આ-
ળસ દૂર કરે છે.

ડાયું=જડખું
વિકરાળ=મિહામણું;
ડરામણું
છતીવાળું=હિંમતવાન
હુમલો=ધસારો
ટુકડી=ટોળી
ખદામીઉં=ખદામના રંગ
જેવું

ભુરાશ પડતી=ભુરાશપર

પાંદર=ગામના ઝાંખા ખ-
હારની જગા
કિકિયારી=ચીસ
ખંધુ=ધુચ્યું
ભારો=ગુચ્છો
ખોળ=શોધ; તપાસ
દરાખજેવાં=મળ્યાં; મીઠા
વાઢ=શેરડીનું ખેતર
સતાવવું=દુઃખ દેવું;
પજવવું.

પાઠ ૬૩ મો.

નુકસાન=ખગાડ
કીકી=આખના ડોળાની
વચ્ચેનો ગોળ કાળો
ભાગ
ચીરં=ફાડું
ધુરકવા=ડોળા કાઢવા
પડખે=ખાબુએ
ખાતર=માટે; વારતે
પજવોછો=હેરાનકરો છો
કાઠી=નાનો કાઠાર
સહેલામથી=થોડીમહેનતે
ઝાંખા=થોડા
શોભા=દેખાવ

શાન=સમજ
 દેા=ધણું પિહામણું
 અખર=જાણુ
 આન=તરવારનું ધર
 કરકરી=ખડખડો
 છોલીને=છોતરાં કાઢીને
 ઉપયોગીપણું=જરૂરિ-
 આત
 ગુણુ=પાડ
 કાસળ કાઢવું=જડ મૂ-
 ણથી નાશ કરવો.
 મહેરબાની=દયા
 પાઠ ૬૪ મો.
 વાધણુ=વાધની માદા
 ચળકે=ઝળકે
 જો=ખીક
 આખલ=સ્વાદીઓ
 દીપડો=વાધની જાતનું
 પ્રાણી
 સિંહણુ=સિંહની માદા
 અજાયબ=નવાધ
 આન=ચિત્ત
 અમિ=દેવતા
 માળ=કેશવાળી; ઘોડા કે

સિંહની ડોકપરનાવાળ
 ઠેલણુ=હડસેલી શકાય
 તેવી.
 હેરાન=દુઃખી
 ધુધુવાટા=ધુ ધુ કરતો
 અવાજ
 ગજના=સિંહનું ખરા-
 ડવું તે.
 ધૂજતાં=કાંપતાં
 ભયંકર=પિહામણુ
 ગોસ=માસ
 ઠેકાણું=નિયમ
 વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ
 ચાઠાં=ડાધા
 આંતરે=ઘેરે; કબજે કરે
 પાઠ ૬૫ મો.
 ગોકળગાય=પરમેશ્વરની
 ગાય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 ઉણું હાડકું
 ઉપરાંત=વધારે
 દવાશાળા=ઘરિપતાલ;
 દવાખાનું.
 હાડપિંજર=હાડકાનું

ખોખું.
 દિવાલ=ખીંત; કરો
 ટાંગ્યું=લટકાવ્યું
 પિહામણું=ડરામણું.
 ગરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાસા પરની
 હાડકી
 ખેડોળ=કદરૂપું
 ભરાઉ=ભરેલું
 ખેશક=નક્કી; ખચીત
 કૌવત=જોર; ખળ
 અવયવો=ભાગો.
 ખોપરી=મગજનો દાખડો
 મગજ=ખોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=દમ ભરવાની
 કાથળી
 હૃદય=લોહીની ટાંકી
 થાપો=કુલાની પાસેનો
 જાંગનો ભાગ.
 પુકડો=દમ ભરવાની
 કાથળી
 સંરક્ષણુ=સારી સંભાળ

રેસાન્તાર; તાંતણા
સંકડાય=સંકોચાય
ગોટલો બાજે છે=એક
ઠેકાણે એકઠો થાય છે
સ. ૧) માંસપેશી શેની
બનેલી છે? ૨) હાડકાંની
જરૂર શા માટે છે ?
સ. ૩) લોચામાં કયો
ગુણ છે કે જેથી તે
લાંબા હુંકા થઈ શકે છે?
સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં
હાડકાં છે ?

પાઠ ૬૬ મો.

ત્વચા=ચામડી
સુવાળું=લીસું
ઉપસી=ઉંચી આવી
દરદ=દુઃખ
નિશાણી=એધાણી
અડકે=છેડે
ખમાતું=સહન થતું
ખોળાઉં=ઉપલું પડ
હેઠલ=નીચેનું
રેખા=કાપા; લીટી
ગરમ=હુંકાળા

ગેંડા=ગેંડીનો નર
કુદરતી=માણસનું કરેલું
નહિ તે; ઇશ્વરે બના
વેલું તે.

ઢાંકણુ=કવર; પડ
રક્ષણુ=સંભાળ; બચાવ
ઢીમું=ઢીમણું
ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ.
પડ=પોપડો.
ખરી પડે છે=જતી રહે
છે; નીકળી જાય છે.

રૂઝાતા જાય=રૂઝ આવતી
જાય
લઈ=જખરી
આળુ=જરા અડક્યાથી
પણ દુખાય તેવું
બેકિ=ધોંચે; ધાલે
ખાલ=ચામડી; ત્વચા
ઓસીકું=નાનો તકીઓ
દાખલો=ઉદાહરણ
ગલેફ=ઓશીકા કે ગો-
દડાને ચડાવેલું પઠ
સક્ષમદર્શક=નાની ચીજ

ને મોટી દેખાડનાર
અસંખ્ય=અગણિત;
ધણાજ
સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ
કયું? સ. ૨) ચામ-
ડીનો ઉપયોગ કહો.
સ. ૩) ચામડીમાં કેટલા
પડ છે? સ. ૪) એ
પડનો ઉપયોગ સમ-
જાવો. સ. ૫) કઈ
જગાની ચામડી જાડી
હોય છે? સ. ૬) એક
દાખલો આપી ચામડી-
ની રચના સમજાવો.
સ. ૭) જેના શરીર પર
વાળ વધારે હોય તેની
ચામડી કેવી હોય છે?

પાઠ ૬૭ મો.

ટકારો=અગળી વાળી
નખથી ઠોકવું તે
ટકે છે=નમે છે; ચાલે છે.
પહેર્યા=ધાલ્યા
ખીક=ડર; ભો.
કાયળી=થેલી

કરાયું=કુહું રહેવાયું
ટાંગી=તટકાવી
રાંપી=ચામડું સાફ ક-
રવાનું મોચીનું એક
ઝોળર

કુમળું=નરમ
સુરત=તાપી નદીને ડાબે
કાંઠે શહેર છે તે
તળીડિં=નીચેનો ભાગ
ખાસું=મળનું; સારું
વરડે=નરડ પડે; ચીરાડા
પડે; ફાટે

કમાવેલું=પકવેલું
ચમારવાડો=જ્યાં ચમાર
લોકો રહેતા હોય તે જગા
વાસ મારતી=ગંધાતી
જીન=ઘેડાની પીઠ પર
નાખવાની ગાદી

મસક=પાણી ભરવાનો
ચામડાનો કાથળો
સ. ૧) ચામડામાં કયો
ગુણ છે કે જેથી પાણી
અંદરથી બહાર નીકળી
જતું નથી ? સ. ૨)

જોડા પડેરવાથી શો
લાભ ? સ. ૩) ચામ-
ડાને કેળવવાની રીત
કહો. સ. ૪) ચામડાની
કમ કમ ચીજો થાય છે ?
પાઠ ૬૮ મો.

જીન=ઘેડાના વાળ
વાંકડીયા=ચુચળીવાળાં
ટકાઉ=મજબુત
સાયરી=સંભાળી
દુઆ=ઝીણું જીવડાં
હૂંફ=ગરમાવો.
ઢોરઢાંકર=મળદ ઘેડા
વગેરે

ઝોટો=મળદને ઝોટાડવા
માટે શીવેલું કપડું
ગરમાવો=હૂંફ; ગરમા
ઉતર્યા=પૂરા થયા; ગયા
માંસડી=પોટકી
કાંતવું=ત્રાંજાદોરા કાઢવા
ઉઠવેઠ=કડાકુટ; માથાકુટ
ભરાડિ=પાસેપાસે
વાસ્કુટ=જેઝીટ; કંમર
સુધાનો વગર બાંધેનો

કમળે
ઝખ્ખો=પગની પાની
સુધાનો ડગનો; જખ્ખો
કમળે=માંચવગરનું
બદન
સ. ૧) ઘેડાને ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? સ. ૨)
ભરવાડ ક્યારે જીન કાતરી
લે છે ? સ. ૩) જીનનો
પયોગ કહો. સ. ૪)
જીનના કપડાંથી ટાઢ કેમ
વાતી નથી ? જ. ૪)
શરીરમાંથી ગરમી નીક
ળી જવા પામતી નથી.
પાઠ ૬૯ મો.

આંગણું=મારણા આમ-
ળની જગા
તળાડિં=નીચેનો ભાગ
મેજ=શરદી
સાગ=ત્રાકડાંની એક જાત
વાડો=ધરતી પાછળની
ખુદ્દી જમીન
ક્યારો=ચોરસ ખાડો
રંગમેરંગી=જુદા જુદા

રંગના
 યોધડીએ=વખતે
 ઉભરણી=ભોય તળી-
 આથી ઉંચાઇ
 ખાસ=જણી જોઇને
 કુંભી=ધરનાં ઉભા
 આડાં લાકડાં એસા-
 ડવા માટેની એસણી
 છોલાણું=છોદેવડાવવી તે
 પરસાળ=ધરમાં પેસતાં
 પહેલો ખંડ આવે
 છે તે.
 ઓસરી=ઓટલી
 દેરાસાર=દેવને રાખવાનું
 ઠેકાણું.
 પૂજા=સેવા
 રસોડું=રાંધણી; રાંધ-
 વાનો ઓરડો,
 સરડાવવું=છાપરા ઉપર
 કામડા બંધાવવાં
 પાણીઆઈ=પાણીના
 બેડાં તથા ગોળી
 મૂકવાની જગો.
 કોઠાર=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે લાકડાનો
 બનાવેલો તે.
 ધુમાડીઉં=ધુમાડો નીક-
 ળવા માટે બાંધેલું તે
 ઘેરાઈ=ભરાઈ
 વૈદનાં પગલાં ચર્તા નથી
 =રોગ આવતો નથી.
 જાજર=સંડાસ
 છીંડી=ધરની પછાડીનો
 નેવાં પડવાનો ભાગ.
 સીડી=નીસરણી
 દિવાનખાનું=એસવા જ-
 ઠવાનો મુખ્ય ઓરડો
 મોટાં=પ્રખ્યાત; નામીયા
 ખુબીથી=સફાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખીંટી=ખુંટી
 તાકા=મોટા ગોખલા
 મોભ=છાપરાની વચમાં
 નું આકું લાકડું.
 સાકટી=વળી
 પકવાસા=છાપરાના સા-
 કટા સાથે જડેલી
 પાટીયાની ચીથો.

કામડું=વાંસડાની એ
 ફાડમાંની એક ફાડ
 છત=છાજ
 નરદમ=તદન
 અરખો=ગોખ; રવેશ
 બેશક=નક્કી
 સવડવાળું=સગવડ
 ભરેલું; વગવળું.
 પાઠ ૭૦ મો.
 ઓળો=છાયો; પડછાયો
 મદારી=બેલ કરનાર
 છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી
 વખત જણવાનું યંત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 સ. ૧) અસલના વખ-
 તમાં ધડિઆળ હતા?
 સ. ૨) અસલના લોકો
 વખત શા ઉપરથી
 જણતા.
 પાઠ ૭૧ મો.
 ધડિઆળ=વખત જ-
 ણવાનું યંત્ર.
 ચંદો=ધડિઆળમાં આ-
 કા માટેલો ગોળ ભાજ

પમથીઉં=નાની ઓટલી

I=એક

II=બે

III=ત્રણ

IV=ચાર. (૫-૧)

V=પાંચ

VI=છ (પાંચ+એક)

VII=સાત (પાંચ+બે)

VIII=આઠ. (પાંચ+ત્રણ)

IX=નવ. (દશ-એક)

X=દસ

XI=અગિઆર. (દશ+એક)

XII=બાર. (દશ+બે)

કુંડાળું=ગોળ ચકરકું

મિનિટ=અઢીપણ; સાઠ

સેકંડ

અંતરે=છેટે

કમાન=પોલાદની પટીનું

શુંછળું

સામંટા=મધા

મધરાત=વચલી રાત

ઝડપ=ઉતાવળ

કુંચી=ચાવી

ઉકલતી=ઉધડતી

સ. ૧) ઘડિઆળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે?

સ. ૨) બંને કાંટા સ-

રખા હોય છે? સ. ૩)

નાના તથા મોટા કાંટા-

થી શું જણાય છે?

સ. ૪) ઘડિઆળ જો-

તાં શીખવાને માટે પ્ર-

હેલાં શું ઓળખવું

જોઈએ? સ. ૫) ચંદા

પર કેટલે સુધી આંકડા

માંડેલા છે? સ. ૬) ના-

નો કાંટો આઠ પર હોય

ત્યારે મોટો કાંટો કયા

આંકડા પર હોય છે?

પાઠ ૭૨ મો.

પડીકું=પંડક

સમતોલ=સરખું વજન

તોળ્યું=જોળ્યું

દાંડી=ત્રાજવા બાધે છે

તે લાકડી.

ચીચવો=એક ઉભા લા-

કડા પર ખીજ આડા

લાકડાની વચમાં સા-

લ ધાલી બે છેડે બે-

સવાની રમત.

મધ્ય=વચલા

સેજસાજ=જરા

ત્રાજવું=તોળવાનું સા-

ધન.

પદ્યું=છાબડું

છેતર્યો=ઠગ્યો.

પાધરો=સીધો

તોલ=વજન

સમાન=સરખી

ધુકિત=તદખીર;

ખાધ=નુકસાન

સ. ૧) આપણને માલ

ઓછો ન મળે તે માટે

ત્રાજવાની બાજનમાં

શી તપાસ કરવી?

કવિતાની સમજૂતી પાઠ ૭ મો.

આપણી આજીવનજીવે ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તે-
જ છે. ધાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે. (૧)
બોંયમાં પેસીને બોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા
(કાઠનું ભૂકું કરવાના) વિચાર કરીએ તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨)
રજકણ મૂકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની ખાલી જગ્યા શોધીએ પણ
પરમેશ્વર વગરની કોઈપણ જગ્યા ખાલી મળે નહિ. મતલબ કે
જ્યાં પરમેશ્વર છે. (૩)

પાઠ ૮ મો પરમેશ્વરની પ્રાર્થના.

અરે ! દેવના પણ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને
પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે હે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો.
હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે.
(૧) હે પરમેશ્વર તમે મારા માળાપ છો, અને તમે હંમેશાં બધાનું
પોષણ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરી
બોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૨)
હું ગરીબમાં ગરીબ અને સમજણ વગરનો જીવ છું, મારી કાંઈ
પણ વાત તમારાથી અજાણી નથી; (મતલબ કે બંધી તું જાણે છે).
હે દયાળુ મારો ગુનો માફ કરો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત
એક તારોજ આશરો છે. (૩) અમે નાના છોકરાઓ હાથ જોડીને
(કરગરને) દહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમાની બુદ્ધિ ઘણીજ ઓછી
છે, માટે મહેરબાની કરીને અમાની માગણી મનમાં લાવો;
(હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તમારોજ આ-

શરો છે. (૪) અમે ને અમારાં જે સર્વાવહાલા છે તે બધાં શરીરે સુખી (તંદુરસ્ત) અને જાજરાં રહીએ; હંમેશાં તમે અમને સદ્બુદ્ધિ આપજો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને એક ફક્ત તારોજ આશરો છે. (૫) મેં તમારી જરાપણ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણ ગાવાની (ભજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણ હયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આશરો છે. (૬)

પાઠ ૧૬ મો સત્ય.

અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું, અને નક્કી સાચું બોલવું, કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આજરૂપી પંકાએલા રહેવું. (૧) સત્યતા ખીજથી સત્યનું મોટું જાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી જાડની નીચે માણસો આશરો લેશે તેથી તેમના દુઃખો જતાં હશે, અને બધાં સુખ મળશે. (૨) દુનિયાનાં બધાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે, માટે અસત્ય કામ કરવાની માણસ દુઃખમાં આવી પડશે જેમ સત્ય રૂપી સુરજનું તેજ ધણું પ્રકાશશે તેમ કપટ અને નઠારી બુદ્ધિ (સત્યની) ખીજથી નાશ પામશે (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે, (મહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે, મતલબ કે સત્ય ઉઘાડુ પડશે. જેમ સુરજ કદી વદળથી ઢંકાઈ જાય છે, તોપણ તે પાછો ફરીથી બુદ્ધિ થઈ પ્રકાશ છે તેમ. (૪) સાચને તુકસાન નથી, (સાચું બોલવાથી તુકસાન થવું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ પણ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય ધણું દુઃખ નક્કી દાળે

છે. સત્યના જેવું જોર બીજું નહીં નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશાં ખરું સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમेश्वર ધણા ખુશ થશે. વળી સત્ય વગર બીજો કોઈ ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જીતો અને હંમેશાં ખુશ રહો. (૬)

પાઠ ૨૪ મો. પશુઓનાં ટોળાંમાં તકરાર.

ચોપગાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડ્યો; તેથી તેઓએ પાંતે સામસામા સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (મેળાં થયાં) અને ત્યાં બધા નર અને માદા બેઠાં. એટલે ગાય કહે હું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા ગુણોની (ઉપયોગીપણાની) કદર કાણ કરશે ? મતવળ કે કોઈ નહિ. મારાં વાછરડાં બિચારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો બીજાં ખાય છે; તોપણ માગ પર થતા બુલમનો પાર ક્યાં છે ? (ટેક) (૧) કુતરો કહે હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું, ધણીનું અન્ન ખાઈને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું; (ટેક) (૨) ગધેડો કહે છે કે બેવકુફ (અક્ષલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કાણ ઉપાડે છે ? ભારે વજનલાંબે, (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું; પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ ક્યાં જાણે છે ? (ટેક) (૩) ઘોડો કહે હું શરીરે દુઃખ વેઠીને ચાકરી કરું છું, અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું, તોપણ કહો કે કાણ મારી કાળજી રાખે છે ? (ટેક) (૪) ઊંટ કહે છે, મુસાફરીમાં રરતો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું. તોપણ કોઈ ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે મને મારી

નાખે છે. (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ અગ્નિ-
વશને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ
રહેલું હોય છે.) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું.

(ટેક) (૫) હાથી કહે રાજાની અંખાડીનો આધાર મારાપર છે.

(મતલબ કે મારા વડે અંખાડી શોભે છે.) મારાં પગલાંથી સ્વારી
સારી દેખાય છે, અને વળી દરબાર પણ શોભે છે તેથી હું પશુઓ
માં મોટો અગ્ગાર છું (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (ટેક)

(૬) બકરો કહે હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી. તોપણ
માણસ મારું માંસ ખાવાને માટે તલપી રહે છે, તેથી હું અંડાળના
હાથે કપામ મરું છું. કહો મને ખીન ગુનેગારને ઇન્સાફ ક્યાં મળે
છે? (મતલબ કે મળતો નથી.) (ટેક) (૭) બબ્બલ કહે મારા
જોરથી બેકુન હળ-જમીન બેડે છે. મારા પર આખી દુનિયાનો
આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો રોજનો ભાર ઉપાડું છું, તોપણ
મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮).

ગધેડો, બકરો, બબ્બલ, હાથી, ઘોડા, તે ગાય એ બિચારાં પ્રાણી
ખીજના ભરોસા પર અદ્વિજાય છે. વિશ્વમાં નહારાં કામને માટે જોકે
સરકાર સજ્જ કરે છે; તો પછી પશુ પક્ષીને દુઃખ દેતા પરમેશ્વર
ગુસ્સે થાય નહિ? (મતલબ કે થાયજ.)

પાઠ ૨૭. જુઓ કે જંતુની જાતમાં કીડી પણ અનાજ એકડું
કરે છે. અને બધી સાથે મળીને હંમેશાં હળીમળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૩૧ મા. પક્ષીઓની ખુશાલી.

ઝાડ ને છોડવાની ડાળીઓ હાલે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે
છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં ઊડે છે. (મતલબ ;

કે કલોલ કરે છે.) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન
ધરતાં, જંગલમાં એનખાજી કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં
ટાળામાં મળી મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે.
સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છંડવાની ડાળીપર ડોકે છે. (૧) કાંઈ
જંગલનાં ફળ ખાય છે. કાંઈ દાણા ખાતા જાય. કાંઈ પૂલમાંના
રસ ચૂસે છે અને કાંઈ લીલોતરી ખાય છે. કાંઈ લીલોતરી ખાય
અને પાણી એવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને
પછી પોતાને રરતે પાછાં ફરે સાંજે માળામાં બગ્યાને સુખે બેઠેલા
બેઠ સૂએ છે, સવાર થતાં પહેલાં ઊડીને દોડે છે અને કેંઈ જંગલમાં
ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે જૂલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો
ઘેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે. તે બધાં પાખીઓ હેતથા ખાય છે. વળી
પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મંઠો માલ મંડ્યા
રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે, તે ખાઈને હંમેશા
સંતોષ રાખીને દરેજ એખખુ પાણી પીએ છે, અને પોતાને ઠેકાણે
આવીને નિરાતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે (૩)

ઉદ્યમવિષે.

મહેનતથી માણસ એકસો હોય તોપણ હજારો માણસોને
પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરજી
મુજબ પૈસો અને અનાજ મેળવી શકાય છે; મહેનતથી રાગની
પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આવે નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે.
મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તામે કરી શકાય છે. મહેનતથી આપ-
દાઓ તુરંત જતી રહે છે, મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું
શોધી કાઢે છે; અરે બાળકો ! તમે મહેનતને પ્રયત્નનું ફળ આપનાર
ગાય બરાબર જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ વજો લાભ મેળવાય છે.
સાર—આજસુ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૬ મો. શ્રીષ્ઠ ઋતુનો તમાસો.

પરમેશ્વરની મોટાઇ અમે શ્રીષ્ઠઋતુમાં જોઈ લીધી. આડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ, ફળને ખુશીથી હાજતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાતું ઝાડ સાફ દેખાય છે. જેમ જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને આડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત (ઋતુ) મને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઇ પછી ગરમીની ઋતુ થઇ એટલે આંખાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઇને માણસો (તે લેવાને) હોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે તેથી કેરીઓ આડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઇને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોનું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી કેરીની મળ મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ-જુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ઘણો થાય છે, તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી માણસનું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના આડ પર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી આળખાઈ છું, અને માગ મધુરા સાદ વડે વખણાઈ છું (હું માણસોને) ગાયનના સૂર સમજાવું છું, અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગમ્મવી મૂકું છું. (૨) મોગરો-જુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખીંટલી કળીઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝારીના જેવો બન્યો છું. બધા લોકોએ મને શ્રીષ્ઠનો ખાલેલો બાળક ગણ્યો છે.

દિવ્યજ્ઞા.

આંખો, કાચલ અને મોગરો એક હારમાં સાથે ગાય છે.

આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી,

કાચલ—હું ઝીણા સ્વરને લીધે ઘણી વખણાઉં છું.

મોગરો—બટ મોગરાની મીઠી સુગંધ છે.

બધા કહે છે અમે સારી અને શોભિતી ગ્રીષ્મ ઋતુ બાણી.

પાઠ ૪૦ મો.

સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાઠે નાનાં મેંડાં ત્રાડો ઉગેલાં છે. એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મગ્ન કરતાં અને કનારાપર લીલુંછમ જેવું ઘાસ પશુઓ ચરતા જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નક્કી નદીથીજ સમજવો. નદીથી નહાવાનું, ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

ભૂગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮ મો. સ.) પ્રહલાદ શું ધંધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કઈ નદી આવે ? પારનેરાના કુંગરના શિખરપર ચઢીને તેમણે શું જોયું ? પારડી બાવી તેઓએ શું કયું ?

પાઠ ૩૯ મો. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આજુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરી, કુંગરી, કુગર, પર્વત, તબેટી, અને બીજા એટલે શું તે સમજવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરા વગેરે બાંધી શકાય ?

મેદાન એટલે શું તે સમજવો. લસુંદ્રા, દેવપ્રીતિનાથ, તુલસીશ્યામ એનાં કુડમાં ઉના પાણી ક્યાં હશે? પર્વતો ને મેદાનો કમ થયાં તે સમજવો. મેદાન અને કુંગરનો ઉપયોગ કહો.

પાઠ ૪૦ મો. સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે? સરોવર શી રીતે બનતા હશે? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે? ક્યાં સરોવરનું પાણી ખાઈ હોય છે? મુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે? અને ખારા પાણીનું કયું છે? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે?

પાઠ ૪૧ મો. સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખાઈ શા માટે હોય છે? સમુદ્ર કેટલો ઉંડો હોય છે? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે? સમુદ્રમાં મોજાં શાળા થાય છે? સમુદ્રનું પાણી રાત્રું, બુરું ને પીળું દેખાવાનું કારણ શું? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે? દરીઆમાં શું શું પડે છે?

પાઠ ૪૨ મો. સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે? દરીઆ નિષે થોડીક વાત કહો. બૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજવો. એટ શી રીતે બનતા હશે? દ્વીપ-કલ્પ એટલે શું? કઈ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે? સામુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજવો.

પાઠ ૪૩ મો. સવાલ) ગાડાં ને હળમાં શેત્રું લાકડું વાપરે છે અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું? લુહારને લાં શું જોયું?

કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું? ઢેડવાડામાં ઢેડા શું કરતા હતા? શણુનું શું બને છે? ગામડામાં વસવાયા લોકો ક્યા ક્યા ધંધા કરે છે?

પાઠ ૪૪ મો. સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે? શું છે? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે?

પાઠ ૪૫ મો. સવાલ) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા? તેમની સાથે કોણ ગયું? મુખીએ કોને સલામ કરી? મામલતદારે શી શી વાત પૂછી? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો? ફોજદાર, ઝોવરસીઅર અને તિજોરરના કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત કયુ ખાતું નોંધે છે? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ?

પાઠ ૪૬ મો. સવાલ) તાલુકો, જિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો. એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાનાં નામ દો. અને તે ખાતાઓનાં મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ? જિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે?

પાઠ ૪૭ મો. સવાલ) કલેક્ટરને મુખીએ શી બાબતની અરજી આપી? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે? જિલ્લા જડજને શું કામ હોય છે?

પદાર્થપાઠ ભાગ ૧ લો. પહેલા ધોરણ માટે ત્રણ આના.

પદાર્થપાઠ ભાગ ૨ જો. બીજા ધોરણ માટે પાંચ આના.

પાઠવાર અઘરા શબ્દો તથા જોડાક્ષરો.

વાર્તા	સામાન્ય	મૂળાક્ષરો	જોડાક્ષરો	પદાર્થપાઠો
આણીઓ	ચિત્રો	હોશિયારી	ભૂગોળ	માહિતી
પુસ્તકો	પોપટીઉં	વર્ણન	લિપિ	બ્રાહ્મણી
બાળબોધ	પડિતો	અજ્ઞા	વરડું	અનુસ્વાર
વિસર્ગ	ફક્કડ	નર્ચા	શ્રદ્ધા	ઉદ્યોગી
અજ્ઞકતુ	ઉંમર	વિદ્યાભ્યાસ	ધ્યાન	ટંદુ
મૂખ	હડહડતો	કળિયુગ	ઉતર્યો	બુદ્ધિ
હિંડાડે	ખર્ચુપાન	આવક	જાત.	ફૂંટી
ફૂંટા	અક્કલ	ધણીધણિઆણી	ભક્તિ	કૃપા
નરસિંહ	ચૈદશ	શિક્ષક	અંતઃકરણ	ફેંટે
સોંપ્યો	શદ્ધિ	આશ્ચર્ય	લગ્ન	કુટુંબ
ખૂંચેલો	ધન્સાફ	વિજયનગર	ઘડાવ્યાં	કીંમતી
સત્તર	મિલકત	વહેંચણ	દિવાન	ઉમેર્યો
સુશોભિત	સિપાઇઓ	પૈ પૈસો	અટકાવ્યો	વિશ્વપતિ
જગકર્તા	ભૂદેવો	સ્તુતિ	પ્રાર્થના	નિવારો
હોડાહોડ	છુટયું	પ્રમાણિક	કિંમત	પોલીસ
વૃદ્ધ	આશ્રહ	મુશ્કેલી	વિધવા	ભાપ્તો
તુરંગ	વાણીઆ	વિકટ	તૂટી	દ્રવ્ય
લૂટી	મિઠાઈ	તાલેવંત	લૂટ	ભુંડું
મડદાં	યુધિષ્ઠિર	અર્જુન	કોધ	વર્તાણુક

દુર્યોધન	સ્રી	દ્રૌપદી	જુ'પડી	હુઃખ
નવાણુ'	કૌરવો	ચિત્રગુપ્ત	ગંધર્વ	ગુસ્સો
ન્યાયાધીશ	પ્રીતિ	ચર્યા	સાક્ષી	શક્તિ
વિચાર્યું	ગળેપડુ	ગૃહસ્થ	નિસાસો	લંગડો
હ'મેશાં	કદાપિ	શિઆળ	વિલાસપુર	મહોદ્દેવો
પિત્તળ	મશ્કરી	શિરોધ	સ્વાદે	મઝા
સિવાય	દુષ્ટ	કલેશ	નિશ્ચય	વૃક્ષ
આશ્રય	પ્રગટે	ઉબાસ	સ્વર્ગ	રિવાજ
વર્તમાનપત્ર	લક્ષ્મી	ઉત્તર	પત્થર	પૂજે
વિદ્યાર્થી	સ્વચ્છ	તમાશો	ચોંટાડવા	ઇન્દ્રિય
ઠાંકણુ	કંટાળો	છિદ્રો	નુકસાન	ભિનાશ
ચોંટયો	નાદ્યા	લૂછી	પાટોશણુ	વિદ્વાન
અઘાટ	ફેંસસો	નિર્ણય	દિલ્હી	વિદ્યા
આસરો	વિષયો	ખુદાવંદ	મચ્છર	નમ્ર
ફાટયો	માતેલો	યુક્તિ	ગર્વ	વોશિંગ્ટન
જોજ'	વિષ્ણુપ્રસાદ	પુસ્તકાલય	વૃત્તાંત	ધમકાવ્યા
હિંમત	લક્ષણુ	ઇર્ષાખોર	બંદગી	અલ્લાહ
અ'દેશો	સાદડી	બ્રાહ્મણુ	પિડાય	ધિક્કાર
પુરૂષો	ઝવેરાત	તલ્લીન	ગુરુ	ગંદકી
મુકુદ	પાશ્વિમ	ભિખારી	નોતમલાલ	ચિંતા
મંદવાડ	ઢોલ	દિવાલ	સ્થિતિ	શિક્ષણુ

ખૂશ	કિલ્લો	ઠપકો	ખિછાનું	ચક્કર	રમણીય
દેશનિઘાલ	ભાંધણી	ભાંગ્યું	દુર્ગંધ	સ્થિર	આકૃતિ
વિવાહ	પુષ્કળ	ઢાળાયું	કેકેયી	અમત્કાર	દેવસ્થાન
માર્ગ	સંગ્રહ	મુકાય	મંથરા	ગ્રીષ્મ	પર્વત
શ્રેષ્ઠ	જંતુ	મુકાબો	શત્રુદ્ધ	ઋતુ	કાકિઆવાડ
નિર્દોષ	કકિઆરા	દોષ	અયોધ્યા	શ્યામ	શેત્રુંખ
ધક્કો	વિસામો	મળસ્કે	કૌશલ્યા	મહિમા	પાત્રિતાણી
કૂટી	ધર્માદા	નિર્મળ	સુમિત્રા	સુમંધ	લસુંદ્રા
કૂટયો	દસમો	સતોષ	લક્ષ્મણ	ચિત્ત	લિંગમય
સંતાડવા	આશિર્વાદ	પિપ્પત	સંદેહ	સૂર	જન્મ
સદ્ગુણી	ચોકખું	ધૂળ	ચૌદ	પ્રકુલ	ગરમત
પ્રદર્શન	શેખચલ્લી	તરૂવર	મુન્સફ	પ્રહલાદ	સ્કં
સીવણકામ	તર્કપ્રસાદ	વડોદરા	ચોર્યાશી	કસ્બો	ખાંટી
શુંથે	સજજડ	વંશપરંપરા	જિલ્લો	પાંદડાં	ઉત્પન્ન
શુંથેલી	ઢંડવા ડો	કમિશનર	ધિક્કાર	કુંકણી	મુળીઆં
નિચાણ	ગોદડાં	વત્તો	મુકુંદ	અંત્રેજી	અગત્ય
સમુદ્ર	દેરડાં	ડાંખુટી	ગોવિંદ	ઢાલ	ખ્યાલ
સરિતા	છુટ્ટી	સંમતિ	સરણાઈ	કંટાળતો	પિળાશ
વિચિત્ર	ઓફિસ	શાંતિલાલ	સાઠ	બેસ્વાદ	ડહોળી
મોહંમદ	મીણબત્તી	પાન્દ્યા	હૂંફ	નીરોગી	નિતારી
અથડાય	ખૂટ	હથિયાર	શ્રેષ્ઠ	ધરાસણા	ગળણી

કિનારો	ઓવરસીયર	નિરાશ	વિસ્મય	પુષ્ટિકારક
દ્વીપકલ્પ	ખૂટતા	ખૂન	ગંધક	શુમારે
ટંડેલ	સખતી	મઝાની	ચિનાઈ	ધુંટી
નિશાન	ભૂશિર	મુહત	ક્રિયા	સામુદ્રધુની
ભટ્ટી	પૈડું	દુરસ્ત	તિબ્બેરર	દાકતર
કલેકટર	ઇન્સ્પેકટર	ચિકાર	ખ્યાલું	લિલાશ
ઝુંમર	ધાન્ય	હાંસોટી	દાઉદખાની	અડદ
વટાણા	થુલું	ચાળણી	ચાળણ	ફેદલાં
પેટીસ	ડુમસો	દોડયા	ચૂંટી	દાંડી
શોષી	ચિરાએલું	પ્રકાશ	જીવજંતુ	અવસ્થા
સૂંઠ	વૈતરી	ઇયળ	કીડિઆરા	પેપણ
કોથેટો	નિરાંત	ધોળાયા	ઉડતું	ધસારાખંધ
ખાઉધરાં	કમકમાટ	વલવલાટ	ગુચ્છો	ખિલાડી
ઠેકડા	ઓચિંતી	દુશ્મનો	ઝુમખો	રતુમડો
તૂલ	રાક્ષી	ગબડી	સરત	રહેઠાણ
તૈયાર	શ્રીધર	ટુકડી	કાબરચીતરૂં	કીકિઆરી
લોંકડી	ખંધાઈ	વાઠ	ધૂરકવા	મૂછ
ઘંટડી	મ્યાન	અગ્નિ	ધૂજતા	સિંહણ
ચોંટયું	ઠેલણ	ધુધવાટા	ગજના	હાડપિંજર
ટાંગ્યું	કાંડું	હૃદય	કુઝો	સંરક્ષણ
માંસપેસી	સૂક્ષ્મદશક	રક્ષણ	ઓસીકું	ખોળીઉં

વટવું	ડુક્કર	મશક	વારકુટ	ઝખ્ખા
ઢોરઢાંકર	ઝોરાઢીએ	ઝોંવેઠ	ટકાઉ	હૂંરું
ટુઆ	પરસાળ	પાણીઆરૂં	ધુમાડીઉં	ઘડિઆળ
મિનિટ	સાઠ	ઝઢૂંવીસ	ઝેહસાન	વિનંતી

ટીપ—શબ્દો આડી લીટીમાં ગોઠવ્યા છે.

કડાના ડૂલ

કડાં લોઢાના સળીઆના બનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ ઝેક બિલ્લસ જેટલો હોય છે; તેની બાજબનો પરિધ બે ઇંચનો હોય છે. તે રાતા, પીળા, વાઢળા વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે.

સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિઆર સુધી કરાવી બારે કડા હાથ સાથે લટકતા રખાવવા. ૨) છેલ્લાં રમતે બારે કડ જમીનપર મૂકાવી દેવડાવવાં મૂડતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડા મુઢીમા જોરથી દાખીને પડવાં. અંગુઠો ટેકલુમાં કડા ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાથશે નહિ અને પકડના સુગમ પડતો.

રમત ૧ લી—તયાર—કડા હેવાં તત્પર થવું.

ચાલો—જો પાં બે હાથમાં લાગ હાથ પગની સાથે અડાડેલા રાખવા.

૧) બેઉ હાથ ઉચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા.

રમત ૨ જી—૧) બેઉ હાથ સાગ લાગ્યા, ખભાની સીધી લીટીમાં. (મુઢીઓ સામસામી) ૨) બેઉ હાથ પીઠ ગમ પાછળ બેચી કડાં છાતી આગળ રાખવા.

રમત ૩ જી—બેઉ કડાં ઝેકઠાં કરી વચ્ચેથી બેઉ હાથે સામસામા પકડવા. ૧) ઘુંટલુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન

રાખી બેસવું એડી ઉંચી રાખવી. (હાથ બે પગ વચ્ચે સીધા રાખવા)

૨) હલા થવું ને કડા માથા ઉપર ધરી રાખવા. (હલા થવી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ)

રમત ૪ થી—કડા છુટા કરી અકેક હાથમાં પકડવા ૧) જમણે હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લાંબાવવો. (ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવો દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૫ મી—૧) જમણે હાથ સામે લાંબો કરવો. (ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૬ ટી—૧) જમણે હાથ ઉંચો (ડાબે હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૭ મી—૧) બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ કડા પગના આંગળાં આગળ (પગ હુંટણમાંથી સીધા રાખવા)

રમત ૮ મી—બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૧) જમણે હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો. (ડાબે હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૯ મી—૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા.

રમત ૧૦ મી—૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાડવા.

જાહેર ખખર.

સાતમીના અર્થ કિંમત ૮ આના (જેની અંદર શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ જાને રીતે શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ-

શી સંપૂર્ણ વ્યુત્પત્તિ; કવિતાનું વિવરણ—સ્ફુટીકરણ; શ્રિ-
દિશ અને હિંદની સંપૂર્ણ રાજરીતિ; સમાસ પ્રકરણ; બાર
એલેક્સની ડિલ વગેરેનો વિસ્તારથી સમાવેશ થાય છે)

છઠ્ઠીના અર્થ કિંમત ૭ આના—(જેની અંદર શ-
બ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે, અને ૩૬ બંને રીતે; કવિતાનો
અન્વય; સમજૂતી; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો સાર વગેરે)

પાંચમીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર
અર્થ; કવિતાની સમજૂતિ; વ્યુત્પત્તિ; પાઠના સવાલ; પાઠનો;
સાર; અપૂર્ણાંકના નિયમો; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો વગેરે)

ચોથીના અર્થ કિંમત ૬ આના—(જેની અંદર
અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; તમામ પાઠના સવાલ; પાઠનો
સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડિલ; મુંબઈ ઇલાકાની
જૂતણ; વગેરે.)

બીજીના અર્થ કિંમત ૩ આના—(જેની અંદર અર્થ
કવિતાની સમજૂતી; પાઠનો સાર; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો;
બીજા ધોરણમાં કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ મુજબ શીખવવાની
જૂગોળ; ડબ્બેલેક્સની ડિલ વગેરે.)

પહેલીના અર્થ કિંમત બે આના—(જેની અંદર
અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; અધરા શબ્દો; જોડાક્ષરો; ડબ્બે
લેક્સની ડિલ; પાઠના સવાલ તથા સાર વગેરે.)

બાળવર્ગની નોટ કિંમત ૧૫ આનો—(ખાસ બાળ

વર્ગના શિક્ષકો તેમજ વિદ્યાર્થીઓ માટે) (જેની અંદર મૂળ
બાક્ષર શિક્ષણ; ત્રણ રીતે મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ; કાના માત્રા
વગરના એ અને ત્રણ અક્ષરના શબ્દો; કિન્ડરગાર્ટન પદ્ધતિ
મુજબ બારાખડી શિક્ષણ; આંક; અર્થ; ગીત તથા કવિતાની
સમજૂતી; આંકનો ઉપયોગ; સરવાળાના કોઠ; બાદબાકીના
કોઠા; કિલ્લ ગીત સાથે, તેમજ સાદી; દડાની રમત; એકથી
પાંચ સુધી ઉમેરના તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ વગેરે.)

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા (કિંમત ના આનો—
(જેમાં અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શીખવવાની રીત; મૂળાક્ષર
કાના માત્રા વગરના શબ્દોથી યાદ રહે તેવા શબ્દો પસંદ કરવા)

આમાં બતાવેલી પદ્ધતિથી શિક્ષણ આપવાથી તમજ
શીખવાથી ઘણીજ ટુંક મુદતમાં આંકડા તથા મૂળાક્ષર
લખતાં વાંચતાં આવડી જાય છે.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાના અર્થ ૦-૩ ૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના અર્થ ૦ ૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના અર્થ ૦ ૬ ૦

‘બાળ ગરબાવળીની’ નોટ ૦-૧-૦

એક વખત મંગાવી ખાત્રા કરે.. કમીશનમાં પુસ્તકો તમામ
તમામ જાતનાં પુસ્તકો વી. પી. સી. તુરન મોકલવામાં આવે છે.

પત્ર વ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો.

શાહપોર { મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કોના સોલિયોર્સ
મુરત. } શા. મગનલાલ મોતીરામ.

જાહેર ખબર.

કિન્ડરગાર્ટન સીસ્ટમ મુજબ. નવાં ધોરણ માં

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. તરફથી બહાર પડેલી

ખાખવર્ગની નોટ ...	૦-૧-૬	સાતનીના અર્થ ...	૦-
પહેલીના અર્થ ...	૦-૨-૦	પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧નો	૦-
બીજીના અર્થ ...	૦-૩-૦	પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨નો	૦-
ત્રીજીના અર્થ ...	૦-૬-૦	મૂળાક્ષર કિતાબ ...	૦-
પાચમીના અર્થ ...	૦-૬-૦	સુસ્ત શબ્દોનો નકશો	૪૫
છઠ્ઠીના અર્થ ...	૦-૭-૦	આવાસીતાકુદની	૦-

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ ૦-૩-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજાના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજાના અર્થ ૦-૬-૦

અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિતાબ કિંમત ૦૮ આનો-જેમાં

અંક ઉપરથી મૂળાક્ષર શિખવવાની રીત, મૂળાક્ષર, કાના માત્ર વગરના શબ્દોથી યાદ રહે તેવા શબ્દો સહિત.

પત્ર વ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો.

શાહપોર } મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.ના સોલએજન્ટ
મુરત } શા. મંગનલાલ ભાતીરામ

પ્રાથમિક તથા ગ્રામ્યશાળાના ધોરણવાર

“ મુખગણિત શિક્ષક ” તૈયાર છે.

કર્તા-મંગનલાલ ભાતીરામ શાહ. શાહપોર-મુરત.

